

ĢENERĀLADVOKĀTES JULIANAS KOKOTES [JULIANE KOKOTT]
SECINĀJUMI,
sniegti 2009. gada 22. oktobrī¹

I — Ievads

kaitējumu bija šo lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu pamatā³.

“*ῥός μοί (φησι) πού στῶ καί κινῶ τήν γήν*”²

1. Šo izteicienu piedēvē grieķu zinātniekam Arhimēdam. Tā viņš izskaidro sava sviras likuma iedarbību.

3. Lai gan atbalsta punkts, ar kura palīdzību zemeslodi varētu izcelt no viras, nav jāatrod, tomēr ir uzdots jautājums, ar ko ir saistīta atbildība par videi nodarītu kaitējumu. Vai pie atbildības var saukt tikai tos, kas ir izraisījuši kaitējumu, vai, iespējams, atbildīgi ir arī citi, kuriem attiecīgajā teritorijā pieder zeme vai kas nodarbojas tur ar rūpniecību?

2. Arhimēds dzīvoja Sicīlijas pilsētā Sirakūzās. Netālu no tās atrodas Augustas līcis [*Rada di Augusta*], kas jau daudzus gadus ir ar kaitīgām vielām ļoti intensīvi piesārņota teritorija. Centieni novērst šo videi nodarīto

4. Pamata tiesvedībā lietā C-378/08 tiek apgalvots, ka kompetentās iestādes uzņēmumiem, kas darbojas attiecīgajā teritorijā, esot noteikušas pienākumu atļūdzināt videi nodarīto kaitējumu, nepārbaudot un nepierādot

1 — Oriģinālvaloda — vācu.

2 — “Dodiet man atbalsta punktu un es izkustināšu zemeslodi”, ko citē Pappus Alexandrinus, *Collectionis quae supersunt. Voluminis 3, Tomus 1*, izdevējs: Friedrich Hultsch, 1878, 1060. lpp. (<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k99429t.image.f62.pagination>, pēdējo reizi apskatīts 2009. gada 2. septembrī).

3 — Vienlaikus ar trim šeit izklāstītajām lietām Tiesā tiek izskatītas divas citas apvienotās lietas saistībā ar šai teritorijai nodarīto kaitējumu: C-478/08 un C-479/08 *Buzzi Unicem* u.c. (publicēts OV 2009, C 19, 14. un 15. lpp.).

cēloņsakarību starp uzņēmumu rīcību vai uzņēmumu vainu un kaitējumu videi.

7. Visbeidzot, tiek izvirzīts jautājums par publiskā iepirkuma tiesībām, t.i., ar kādiem nosacījumiem valsts iestāde var piešķirt līguma slēgšanas tiesības attiecībā uz kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu plānošanu un veikšanu, nepiemērojot publiskā iepirkuma līguma procedūru.

5. Iesniedzējtiesa šo jautājumu uzdod īpaši saistībā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 21. aprīļa Direktīvu 2004/35/EK par atbildību vides jomā attiecībā uz videi nodarītā kaitējuma novēršanu un atlīdzināšanu⁴ (turpmāk tekstā — “Direktīva par atbildību vides jomā”). Vispirms tomēr ir jānoskaidro, cik lielā mērā šī direktīva ir nozīmīga attiecībā uz kaitējumu, kas pārsvarā ir radies pirms direktīvas stāšanās spēkā.

II — Atbilstošās tiesību normas

8. Kopienas vides politikas principi, it īpaši princips “piesārņotājs maksā”, ir noteikti EKL 174. pantā:

“Kopienas politika attiecībā uz vidi tiecas panākt augsta līmeņa aizsardzību, ievērojot dažādu Kopienas reģionu stāvokļa atšķirības.

6. Pārējie jautājumi izriet no noteiktajiem kaitējumu atlīdzināšanas pasākumiem. Tiek apgalvots, ka kompetentās iestādes, nekonstatējoties ar attiecīgajiem uzņēmumiem, neizvērtējot šo grozījumu iedarbību vai nepamatojot šo rīcību, vēlāk ir veikušas būtiskus grozījumus jau pieņemtajā kaitējuma atlīdzināšanas programmā. Tāpēc tiek jautāts, vai tas esot saderīgs ar Direktīvu par atbildību vides jomā.

Tā pamatojas uz piesardzības un preventīvās darbības principu, uz principu, ka videi nodarīts kaitējums jālabo, pirmām kārtām novēršot tā cēloni, un uz principu, ka maksā piesārņotājs.

4 — OVL 143, 56. lpp.

[..]”

9. Direktīva par atbildību vides jomā saskaņā ar tās 1. pantā paredzēto mērķi ir saistīta ar principu “piesārņotājs maksā”:

“Videi nodarītā kaitējuma novēršanai un atlidzināšanai šis direktīvas mērķis ir izveidot sistēmu atbildībai vides jomā, kuras pamatā ir princips — “piesārņotājs maksā”

10. Saskaņā ar 3. panta 1. punktu direktīva attiecas uz:

a) kaitējumu videi, ko izraisījusi kāda no III pielikumā uzskaitītajām profesionālajām darbībām, kā arī uz jebkādiem tiešiem tāda kaitējuma draudiem, kas radušies šo darbību dēļ;

b) kaitējumu aizsargājamajām sugām un dabiskajiem biotopiem, ko izraisījušas citas profesionālās darbības, kas nav uzskaitītas III pielikumā, kā arī uz jebkādiem tiešiem šā kaitējuma draudiem, kas radušies saistībā ar kādu no šīm darbībām, vienalga, vai uzņēmējs ir pieļāvis kļūdu vai bijis nolaidīgs.”

11. Izņēmumi direktīvas piemērošanas jomā ir paredzēti 4. pantā. 4. panta 5. punktā ir noteikts:

“Šī direktīva attiecas tikai uz tādu kaitējumu videi vai tiešiem tāda kaitējuma draudiem, ko izraisījis izklidēta rakstura piesārņojums, ja ir iespējams noteikt cēloņsakarību starp kaitējumu un atsevišķu uzņēmēju darbībām.”

12. Attiecībā uz kaitējuma atlidzināšanas pasākumu izmaksām 8. panta 1. punktā ir noteikts:

“Uzņēmējs sedz izmaksas par tām profilaktiskajām un korigējošajām [novēršanas un atlidzinošām] darbībām, kas veiktas saskaņā ar šo direktīvu.”

13. Uzņēmēja jēdziens 2. panta 6. punktā tiek definēts šādi:

“Ir jebkura fiziska vai juridiska persona, kas ir iesaistīta profesionālā darbībā vai vada to, vai arī — ja tas ir paredzēts valsts tiesību aktos — kurai deleģēta noteicošā ekonomiskā ietekme

pār šādas darbības tehnisko izpildi, ietverot personu, kas ir šādas darbības atļaujas turētājs, vai personu, kas ir reģistrējusi šādu darbību vai pieteikusi to.”

— kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notikusi pirms 19. panta 1. punktā minētās dienas;

14. 16. panta 1. punktā ir reglamentēts, ka dalībvalstis var pieņemt daudz stingrākus noteikumus:

— kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notiek pēc 19. panta 1. punktā minētās dienas, ja tas radies konkrētas darbības dēļ, kura notikusi un pabeigta pirms minētās dienas;

“Šī direktīva neliedz dalībvalstīm paturēt [atstāt] spēkā vai pieņemt daudz stingrākus noteikumus attiecībā uz kaitējuma videi novēršanu un atlidzināšanu, ietverot tādu papildu pasākumu noteikšanu, uz kuriem attiecas šīs direktīvas prasības saistībā ar aizsardzību un atlidzināšanu, kā arī papildu atbildīgo personu noteikšanu.”

— [..].”

16. Transponēšanas termiņš ir noteikts 19. panta 1. punktā:

15. Direktīvas piemērojamība laikā tiek ierobežota 17. pantā:

“Līdz 2007. gada 30. aprīlim dalībvalstis stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības.”

“Šī direktīva neattiecas uz:

17. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-378/08 attiecas arī uz Eiropas

Parlamenta un Padomes 2004. gada 31. marta Direktīvu 2004/18/EK par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru⁵, Padomes 1993. gada 14. jūnija Direktīvu 93/37/EEK⁶ par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu piešķiršanas procedūras⁷, un Padomes 1989. gada 21. decembra Direktīvu 89/665/EEK par to normatīvo un administratīvo aktu koordinēšanu, kuri attiecas uz izskatīšanas [pārsūdzības] procedūru piemērošanu, piešķirot piegādes un uzņēmuma līgumus valsts vajadzībām [publisko piegādes un būvdarbu līgumu slēgšanas tiesības]⁸ par publisko iepirkumu. Tomēr šo direktīvu atsevišķos noteikumos var necitēt.

III — Fakti un lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

A — *Lieta C-378/08*

18. No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-378/08 izriet šādi fakti.

5 — OV L 134, 114. lpp.

6 — Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu valsts tiesa jautā par saderīgumu ar Direktīvu 93/97/EEK. Tomēr Direktīvai 93/97/EEK, lai papildinātu Direktīvu 91/263/EEK attiecībā uz satelītkārtām, acimredzami nav nozīmes pamata lietā, tāpēc ir jāpieņem, ka tā ir drukas kļūda un faktiski valsts tiesa vēlējas uzināt par saderīgumu ar Direktīvu 93/37/EEK.

7 — OV L 199, 54. lpp.

8 — OV L 395, 33. lpp.

19. Augustas līča teritoriju raksturo fenomēns, kas ir saistīts ar vides piesārņojumu, kas iespējams ir radies jau pirms ilgāka laika, acimredzot ne vēlāk kā pēc Otrā pasaules kara. Šajā teritorijā ar kaitīgām vielām ievērojamā platībā it īpaši ir piesārņota jūras gultne.

20. Laikposmā, kad piesārņojums, iespējams, ir radies, Augustas līča teritorijā paralēli un/vai secīgi viens pēc otra bija uzsākuši darbību daudzi rūpniecības uzņēmumi un naftas firmas. Iesniedzējtiesa norāda, ka līdz ar to nav iespējams konkrēti noteikt atsevišķa uzņēmuma individuālo atbildību par piesārņojumu.

21. Itālijas pārvaldes iestāde vairākos secīgos lēmumos ir uzlikusi pienākumu uzņēmumiem, kas tolaik darbojās Augustas līča tuvumā, veikt piesārņotās jūras gultnes attīrīšanu. Pārvaldes iestāde brīdināja, ka lēmuma neizpildes gadījumā tā likšot veikt attīrīšanas darbus par uzņēmumu līdzekļiem.

22. Attīrīšanā iesaistītie uzņēmumi veic ar vidi piesārņojošo vielu izmantošanu vai apstrādi saistītas darbības.

25. Tiesvedībā, kas ir lietas C-378/08 pamatā, vairāki Augustas līcī darbojošies uzņēmumi apstrīd 2007. gada 20. decembra lēmumu, kas paredz pienākumu attīrīt jūras gultni.

23. No iesniedzējtiesas konstatētā izriet, ka uzņēmumiem, kas darbojas Augustas līcī, pārvaldes iestāde ir uzlikusi pienākumu atļūdzināt esošo vides piesārņojumu, nenošķirot pirms tam izraisīto un pašreizējo piesārņojumu un nekonstatējot, cik lielā mērā katrs uzņēmums atsevišķi atbild par piesārņojuma izraisīšanu.

26. Jūras gultnes attīrīšanai ir jānotiek atbilstoši *Società Sviluppo Italia Aree Produttive* (turpmāk tekstā — “*Sviluppo Italia*”) izstrādātajam projektam. Saskaņā ar šo projektu piesārņotās nogulsnes ir jāizbagarē un tālāk pēc to attīrīšanas jāizmanto mākslīgas salas būvēšanai jūrā. Mākslīgā sala ir paredzēta kā “starta osta”, kas piemērota dažāda lieluma konteineru kuģiem.

24. Šos lēmumus daži attiecīgie uzņēmumi apstrīdēja. Pirms Tiesā tika iesniegts šis lūgums, *Tribunale Amministrativo Regionale della Sicilia* [Sicīlijas Reģionālā administratīvā tiesa] jau vairākus apstrīdētos lēmumus dažādos spriedumos ir atzinusi par nelikumīgiem, tostarp sakarā ar Kapienu tiesību principa “piesārņotājs maksā” pārkāpumu. Turpretī apelācijas tiesa, *Consiglio di Giustizia Amministrativa per la Regione Siciliana* [Sicīlijas reģiona Valsts administratīvās tiesvedības padome], uzņēmumu, kuri ir reģistrēti Augustas līcī, iesaistīšanu ir uzskatījusi par likumīgu, un tāpēc vienā tiesvedībā ir apturējusi *Tribunale Amministrativo Regionale della Sicilia* sprieduma izpildi.

27. *Sviluppo Italia* ir valsts dibināts un tirgū aktīvs uzņēmums. Itālijas pārvaldes iestāde projektešanu un, ja uzņēmumi nerīkotos, sekojošu strīdīgo atļūdzināšanas pasākumu veikšanu ir uzticējusi *Sviluppo Italia*, pirms tam neorganizējot publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru. Pēc valsts tiesas domām, piešķirtajiem darbiem ir “ļoti augsta saimnieciskā vērtība”.

28. Papildus prasībai atcelt apstrīdēto lēmumu prasītāji uzņēmumi ir lūguši pagaidu noregulējuma ceļā apturēt lēmuma izpildi.

blakus esošā teritorijā, — veikt atlīdzināšanas pasākumus, neveicot izmeklēšanu, lai konstatētu par piesārņojumu atbildīgo personu?

29. Pagaidu noregulējuma tiesvedības ietvaros *Tribunale Amministrativo Regionale della Sicilia* uzdod Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- 2) Vai princips “piesārņotājs maksā” (EKL 174. pants, agrāk — EK līguma 130.r panta 2. punkts) un Direktīvas 2004/35 noteikumi ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde atbildību par videi nodarītā kaitējuma novēršanu var īpašā veidā attiecināt uz personu, kurai ir īpašuma tiesības, un/vai uz personu, kas piesārņotajā teritorijā veic saimniecisko darbību, pirms tam nepierādot, vai pastāv cēloņsakarība starp personas rīcību un piesārņojumu, bet pamatojoties tikai uz personas “atrasšanās vietas” faktu (t.i., jo persona teritorijā veic saimniecisko darbību)?

“1) Vai princips “piesārņotājs maksā” (EKL 174. pants, agrāk — EK līguma 130.r panta 2. punkts) un Direktīvas 2004/35/EK noteikumi ir jāinterpretē tādējādi, ka tie nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde var pieprasīt privātiem uzņēmumiem — pamatojoties vienīgi uz faktu, ka tie pašreiz veic savu darbību teritorijā, kas ir piesārņota jau ilgāku laiku, vai

- 3) Vai EKL 174. pants (agrāk — EK līguma 130.r panta 2. punkts) un Direktīvas

2004/35 noteikumos ietvertais Kopienu tiesiskais regulējums ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde pretēji principam “piesārņotājs maksā” atbildību par videi nodarītā kaitējuma novēršanu var īpašā veidā attiecināt uz personu, kurai ir īpašuma tiesības, un/vai uz personu, kurai piesārņotajā teritorijā pieder uzņēmums, pirms tam nepierādot ne cēloņsakarību starp personas rīcību un notikumu, kas ir radījis piesārņojumu, ne arī [atbildības] subjektīvo pusi saistībā ar tiešu nodomu vai kļūdu?

B — *Apvienotās lietas C-379/08 un C-380/08*

- 4) Vai Eiropas Kopienų dibināšanas līgumā paredzētie Kopienų tiesību principi un Direktīvas 2004/18/EK, 93/37/EEK un 89/665/EEK nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestādei privāttiesību personām (*Società Sviluppo S.p.A.* un *Sviluppo Italia Aree Produttive S.p.A.*) ir atļauts piešķirt līguma slēgšanas tiesības par darbībām, kas saistītas ar attīrīšanas pasākumu izpēti, projektēšanu un veikšanu, faktiski — ar valsts būvdarbu veikšanu, valstij tieši piederošās teritorijās, pirms tam neveicot nepieciešamās publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūras?”

30. Šī tiesvedība attiecas uz diviem pasākumiem, kas tikai noteikti ar 2008. gada 16. aprīļa lēmumu par kaitējuma novēršanu.

31. Pirmkārt, prasītājiem uzņēmumiem to īpašumā esošās, Augustas līcī atrodošās teritorijas esot fiziski jānošķir no jūras ar zemē ieraktu fizisku barjeru. Otrkārt, zemes izmantošanas atļauja vides atjaunošanas teritorijā esot atkarīga no videi nodarītā kaitējuma atļūdzināšanas un minētās barjeras ierīkošanas. Šie nosacījumi esot attiecināmi arī uz attīrītām un nepiesārņotām zonām.

32. Prasītāji uzņēmumi apgalvo, ka šie rīkojumi grozot iepriekšējos lēmumus un esot pieņemti, nekonsultējoties, nepamatojot un atbilstoši neizpētot to iedarbību.

33. Tāpēc *Tribunale Amministrativo Regionale della Sicilia* uzdod Tiesai pagaidu noregulējuma tiesvedības ietvaros šādus prejudiciālus jautājumus:

II pielikums) nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde pati pēc savas iniciatīvas var pieņemt tādus rīkojumus, neizvērtējot ar teritoriju saistītos apstākļus, pasākumu veikšanas izmaksas attiecībā uz pamatoti paredzamiem ieguvumiem, kā arī iespējamo un varbūtējo papildu kaitējumu vai ietekmi uz sabiedrības veselību un drošību, kā arī pasākuma veikšanai nepieciešamo laikposmu?

“1) Vai Kopienų Direktīva par videi nodarītā kaitējuma atļidzināšanu (Direktīva 2004/35/EK, it īpaši tās 7. pants un II pielikums) nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde kā “saprātīgus videi nodarītā kaitējuma atļidzināšanas pasākumus” var pieprasīt veikt citus pasākumus attiecībā uz vides matricām (ko šajā gadījumā veido gruntsūdeņu “fizisks norobežojums” gar visu jūras krastu), kas atšķiras no tiem pasākumiem, kas pirms tam bija izraudzīti īpašā piedāvājumu atlases procedūrā un kas jau bija apstiprināti, pabeigti vai vēl tiek veikti?”

2) Vai Kopienų Direktīva par videi nodarītā kaitējuma atļidzināšanu (Direktīva 2004/35, it īpaši tās 7. pants un

3) Vai, ņemot vērā valsts nozīmes Priolo teritorijas pašreizējās situācijas īpašo raksturu, Kopienų Direktīva par videi nodarītā kaitējuma atļidzināšanu (Direktīva 2004/35, it īpaši tās 7. pants un II pielikums) nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, saskaņā ar kuru valsts iestāde pati pēc savas iniciatīvas var pieņemt rīkojumus kā priekšnoteikumu tam, lai varētu atļaut likumīgi izmantot valsts nozīmes Priolo teritorijas apkārtņē atrodošās platības, kas nav tieši saistītas ar kaitējuma atļidzināšanu, jo tās

jau ir attīrītas vai katrā ziņā nav bijušas piesārņotas?”

V — Juridiskais vērtējums

A — Par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību

IV — Tiesvedība Tiesā

34. Rakstveida procesā kā prasītājas pamata lietā piedalījās *Polimeri Europa S.p.A.* un *Syndial S.p.A.* ar kopīgu dokumentu lietā C-378/08 (turpmāk tekstā kopā — “*Polimeri u.c.*”), *ENI S.p.A.*, *Polimeri Europa S.p.A.* un *Syndial S.p.A.* ar kopīgu dokumentu tiesvedībā lietās C-379/08 un C-380/08 (turpmāk tekstā kopā — “*ENI u.c.*”), *ERG Raffinerie Mediterranee S.p.A.* (turpmāk tekstā — “*ERG*”) un turklāt Itālijas Republika un Eiropas Kopienu Komisija. Nīderlandes Karaliste un Grieķijas Republika par lietu C-378/08 iesniedza rakstveida apsvērumus.

35. Kopējā tiesas sēdē visās trīs lietās 2009. gada 15. septembrī kā pamata lietas dalībnieki piedalījās *Polimeri u.c.*, *ENI u.c.*, *ERG* un *Sviluppo Italia*, kā arī Itālija, Grieķija, Nīderlande un Komisija.

36. Vispirms es kopumā isi pievērsīšos Itālijas iebildumiem pret lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību. Tiktāl, ciktāl konkrētas šaubas var attiecināt uz atsevišķu jautājumu pieņemamību, tās es analizēšu saistībā ar šiem jautājumiem.

1. Par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu mērķi un priekšmetu

37. Itālijas valdība apgalvo, ka lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu galvenais mērķis esot apstiprināt to, ka apelācijas tiesas veiktā interpretācija atšķiras no valsts tiesas valsts tiesību aktu interpretācijas, un tādējādi lūgumiem neesot EKL 234. pantā noteiktā mērķa.

38. Lai gan ir taisnība, ka EKL 234. pantā paredzētā procedūra var attiekties tikai uz

Kopienų tiesību interpretāciju vai atvasināto tiesību aktu spēkā esamību⁹, tomēr šie lūgumi nepārprotami ir vērsti uz Kopienų tiesību primāro un sekundāro tiesību normu interpretāciju. Tāpēc šis apgalvojums nav pamatots.

39. Arī nevienprātība ar apelācijas tiesas viedokli nav šķērslis lūgumam. Lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu ir jānovērš šaubas par Kopienų tiesību interpretāciju¹⁰. Tiesu savstarpējās domstarpības Kopienų tiesību jautājumos liecina par to, ka lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatā ir patiesas šaubas.

2. Par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saturu

40. Turklāt Itālijas valdība uzskata, ka jautājumi ir pārāk detalizēti, vienlaikus kritizējot, ka faktu izklāsts ir neatbilstošs un tendenciozs.

9 — 2006. gada 19. septembra spriedums lietā C-506/04 *Wilson* (Krājums, I-8613. lpp., 34. punkts).

10 — Skat. 2005. gada 15. septembra spriedumu lietā C-495/03 *Intermodal Transports* (Krājums, I-8151. lpp., 33. punkts).

41. Pārāk detalizēti jautājumi var ietekmēt lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību tikai tiktāl, ciktāl procedūrā, kas uzsākta saskaņā ar EKL 234. pantu, Tiesa nav kompetenta piemērot Kopienų tiesību normas konkrētam gadījumam¹¹. Šajā gadījumā būtu jāinterpretē tikai Kopienų tiesību noteikumi, ņemot vērā lietas apstākļus. Tiesību aktu piemērošana konkrētam gadījumam paliek valsts tiesas ziņā.

42. Tiesai prejudiciālā nolēmuma procedūrā nav jānoskaidro, vai iesniedzējtiesas informācija par faktiem ir atbilstoša¹². Faktu konstatēšana drīzāk ir kompetento valsts tiesu ziņā.

43. Tādējādi Itālijas iebildumus pret lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību nevar atbalstīt.

11 — 1987. gada 24. septembra spriedums lietā 37/86 *Coenen* (*Recueil*, 3589. lpp., 8. punkts) un 2009. gada 5. marta spriedums lietā C-350/07 *Kattner Stahlbau* (Krājums, I-1513. lpp., 24. punkts).

12 — 2003. gada 13. novembra spriedums lietā C-153/02 *Neri* (*Recueil*, I-13555. lpp., 34. un 35. punkts), 2004. gada 29. aprīļa spriedums apvienotajās lietās C-482/01 un C-493/01 *Orfanopoulos un Oliveri* (*Recueil*, I-5257. lpp., 42. punkts) un 2006. gada 12. janvāra spriedums lietā C-246/04 *Turn- und Sportunion Waldburg* (Krājums, I-589. lpp., 21. punkts).

B — *Par pirmajiem trim prejudiciālajiem jautājumiem lietā C-378/08*

pretrunā Direktīvai par atbildību vides jomā. Interpretējot šo direktīvu, it īpaši jānorāda uz EKL 174. pantu un tajā paredzēto principu “piesārņotājs maksā”, jo direktīvā ir īstenoti Kopienas vides politikas galvenie principi.

44. Pirmajos trīs jautājumos lietā C-378/08 ir jānoskaidro, vai ar principu “piesārņotājs maksā” atbilstoši EKL 174. pantam un Direktīvai par atbildību vides jomā ir saderīgs tas, ka konkrētām personām ir jāatbild par videi nodarītā kaitējuma novēršanu, pamatojoties uz viņu saimniecisko darbību vai viņu kā zemes īpašnieku statusu, taču neatkarīgi no iespējamās piedalīšanās piesārņošanā vai neatkarīgi no vainas.

47. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu minēto Itālijas tiesību aktos paredzēto civiltiesisko atbildību Direktīva par atbildību vides jomā nav nedz ieviesusi, nedz arī tieši aizliegusi. Drīzāk saskaņā ar 16. pantu dalībvalstīm netiek liegts atstāt spēkā vai pieņemt daudz stingrākus noteikumus attiecībā uz kaitējuma videi novēršanu un atļidzināšanu, ietverot papildu atbildīgo personu noteikšanu.

45. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu minēts EKL 174. pants, taču atsevišķs izvērtējums šim noteikumam nav nepieciešams. Tajā ir tikai noteikti Kopienas galvenie mērķi vides jomā, kas Kopienas likumdevējam būtu jāīsteno, pirms tie kļūst saistoši dalībvalstīm¹³. Tādēļ EKL 174. pants nav valsts civiltiesiskās atbildības tiesiskā regulējuma piemērojamības kritērijs.

48. Direktīvas par atbildību vides jomā 16. pants ir saistīts ar EKL 176. pantu. Saskaņā ar šo pantu pasākumi, ko paredz saskaņā ar EKL 175. pantu, t.i., ar tādām Kopienas tiesību normām, kas attiecas vienīgi uz vides jomu¹⁴, kāda ir Direktīva par atbildību vides jomā, neliedz dalībvalstīm atstāt spēkā vai ieviest stingrākus aizsargpasākumus.

46. Turpretī nevar noliegt, ka valsts civiltiesiskās atbildības tiesiskais regulējums ir

13 — 1994. gada 14. jūlija spriedums lietā C-379/92 *Peralta* (*Recueil*, I-3453. lpp., 57. un 58. punkts).

14 — Lai nošķirtu vides pasākumus, kas katrā ziņā tiek pamatoti arī ar EKL 95. pantu, šī panta 4.–6. punktā ir iekļauti īpaši noteikumi.

49. Stingrākam dalībvalsts aizsargpasākumam EKL 176. panta izpratnē atbilstoši Tiesas uzskatam ir jābūt pielāgotam vides aizsardzībai tāpat kā attiecīgajai direktīvai¹⁵ vai ir jāatbilst tai¹⁶. Šīm prasībām neatbilstoši pasākumi ir vai nu pretrunā direktīvai vai attiecas uz direktīvā nereglamentētiem jautājumiem.

50. Ja dalībvalstis varētu veikt direktīvai pretējus pasākumus, tas neatbilstu Kopienu tiesību saistošajai juridiskajai iedarbībai. Šādi pasākumi ir pretrunā direktīvai.

51. Turpretī, ja dalībvalsts pasākums ir saistīts ar direktīvā nereglamentētu jautājumu, tad nav iespējams atsaukties uz EKL 176. pantu. Stingrāku aizsargpasākumu jēdziens no loģikas viedokļa pieprasa salīdzināšanu. “Stingrākam aizsargpasākumam” ir nepieciešams, lai Kopienu tiesībās pastāvētu potenciāli mazāk stingrs pasākums. Ja tāda pasākuma nav, tad nevar pastāvēt arī stingrāks pasākums. Tā kā dalībvalsts, nepastāvot attiecīgiem Kopienu tiesību noteikumiem, realizē tikai pati savu

kompetenci, tad Kopienas noteikumi, kas attiecas vienīgi uz vides jomu, šajā gadījumā nevar būt pret valsts tiesību normu iedarbību. Tas, cik lielā mērā valsts pasākumi ir pretrunā citiem Kopienu tiesību noteikumiem, nav EKL 176. panta regulējuma priekšmets.

52. Šiem apsvērumiem būtu jāattiecas ne tikai uz stingrākiem aizsargpasākumiem atbilstoši EKL 176. pantam, bet arī uz stingrākiem pasākumiem saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā 16. pantu.

1) Par Direktīvas par atbildību vides jomā piemērojamību

53. Direktīva par atbildību vides jomā tiktāl, ciktāl tā ir piemērojama, līdz ar to var tikt izmantota tikai kā stingrāku pasākumu salīdzināšanas kritērijs. Tomēr tiek apšaubīta gan tās piemērojamība laikā, gan materiālā piemērojamība pamata lietās.

15 — 2005. gada 14. aprīļa spriedums lietā C-6/03 *Deponiezweckverband Eiterköpfe* (Krājums, I-2753. lpp., 41. punkts).

16 — Iepriekš 15. zemsviras piezīmē minētais spriedums lietā *Deponiezweckverband Eiterköpfe*, 52. punkts.

a) Par Direktīvas par atbildību vides jomā piemērojamību laikā

2007. gada aprīli, tātad pirms attiecīgā datuma. Turklāt Augustas liča teritorija atbilstoši videi nodarītā kaitējuma isajam aprakstam lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir raksturota kā vides piesārņošanas fenomēns, kas, iespējams, ir sācies jau pirms ilgāka laika¹⁷.

54. Saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā 17. pantu un 19. panta 1. punktu direktīva neattiecas uz kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notikusi pirms 2007. gada 30. aprīļa. Tāpat tā neattiecas uz kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notiek pēc šī datuma, ja tas radies konkrētas darbības dēļ, kura notikusi un pabeigta pirms minētās dienas.

57. Darbības, attiecībā uz kurām tiek uzskatīts, ka to dēļ ir radies kaitējums, tomēr tiek veiktas vēl joprojām. Tādējādi es secinu, ka atbilstoši iesniedzējtiesas līdzšinējam vērtējumam atlīdzināmais kaitējums videi ir kumulatīvs kaitējums, kas lielākoties ir radies jau pirms 2007. gada 30. aprīļa, tomēr netiek noliegts, ka kopš tā laika ir notikuši citi vides piesārņojumi. Prejudiciālā nolēmuma procedūrā Tiesai nav jānoskaidro, vai tas atbilst patiesībai¹⁸. Drīzāk faktu konstatēšana ir atstāta kompetento valsts tiesu ziņā.

55. Tāpēc Itālijas valdība un Nīderlandes valdība, kā arī Komisija savos apsvērumos izsaka šaubas par Direktīvas par atbildību vides jomā piemērojamību *ratione temporis*. Tās uzskata, ka atlīdzināmais videi nodarītais kaitējums kopumā ir radies pirms 2007. gada 30. aprīļa. Ja šis pieņēmums ir pareizs, ir jāpiekrīt minētajām valdībām.

58. Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta pirmā un otrā ievilkuma teksts, kā arī direktīvas sistēmiskais kopsakars atklāj, ka tādā kumulatīva kaitējuma situācijā tā ir

56. Nīderlandes valdība pamatoti uzsver, ka pamata lietā apstrīdētā lēmuma pamatā tostarp ir pētījums, kas tika iesniegts jau

17 — *Polimeri* u.c. tiesas sēdē pat apgalvoja, ka kaitējums ir radies no piesārņojuma 1958.–1979. gadā.

18 — Skat. norādes 12. zemsēdzes piezīmē.

piemērojama kaitējuma daļai, kas ir radies vai var rasties pēc 2007. gada 30. aprīļa.

veids var tikt uzskatīts par emisiju¹⁹. Vācijas galvojumu tiesībās šāda kaitējuma veidam ir ieviests ilustratīvs jēdziens “Weiterfressen” [kaitējums, kas rada jaunu kaitējumu]²⁰.

59. Saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta pirmo ievilkumu ir izslēgta tās piemērošana kaitējumam, kas ir radies pirms attiecīgā datuma (vecie kaitējumi).

62. Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta pirmais un otrais ievilkums izslēdz Direktīvas par atbildību vides jomā piemērošanu ar atpakaļejošu spēku. Šo mērķi Komisija izvirzīja jau Direktīvas par atbildību vides jomā apspriešanas laikā²¹. Direktīvas preambulas trīsdesmitajā apsvērumā ir ideja, kas norāda, ka šīs direktīvas noteikumi nav attiecināmi uz kaitējumu, kas noticis līdz direktīvas īstenošanas termiņa beigām.

60. Turklāt Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta otrais ievilkums izslēdz kaitējumu, ko izraisa emisija, starpgadījums vai avārija, kas notiek pēc attiecīgās dienas, ja tas radies konkrētas darbības dēļ, kura notikusi un pabeigta pirms attiecīgās dienas.

63. Atpakaļejoša spēka aizlieguma pamats ir tiesiskās drošības princips, kas ir pret to, ka Kopienu tiesību akta piemērojamība laikā

61. Tipiski šī otrā noteikuma piemērošanas gadījumi, iespējams, vispirms jau ir vecie piesārņojumi, kas izraisa jaunu kaitējumu, piemēram, ja no kāda atkritumu poligona izplūst kaitīgas vielas un piesārņo blakus esošos ūdeņus. Arī šāds piesārņojošu vielu izplatīšanās

19 — Skat. definīciju Direktīvas par atbildību vides jomā 2. panta 8. punktā: “[ir] cilvēku darbību rezultātā notiekoša vielu, preparātu, organismu vai mikroorganismu izplūde vide”.

20 — Skat. *Bundesgerichtshof* [Federālās Augstākās tiesas] 1976. gada 24. novembra spriedumu (VIII ZR 137/75, *Neue Juristische Wochenschrift*, 1977, 379. [381]. lpp.).

21 — Komisijas 2000. gada 9. februāra Baltajā grāmatā par atbildību vides jomā (COM(2000) 66, galīgā redakcija, 14. un 15. lpp.) un Komisijas 2002. gada 23. janvāra priekšlikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par atbildību vides jomā saistībā ar videi nodarītā kaitējuma novēršanu un atbildzināšanu (COM(2002) 17, galīgā redakcija, 2002. gada 23. janvāris, 17. un 24. lpp.) piemērošana ar atpakaļejošu spēku skaidri ir noraidīta.

tiek noteikta ar brīdi pirms tā publicēšanas. Izņēmuma kārtā ir pieļaujams pretējais, ja to prasa tādējādi sasniedzamais mērķis un ja pienācīgi tiek ievērota iesaistīto personu tiesiskā palāvība²². Tomēr likumdevējs Direktīvai par atbildību vides jomā nepārprotami nav vēlējis piešķirt tādu atpakaļejošu spēku.

pirms 2007. gada 30. aprīļa izraisītais kaitējums ir definēts kā galīgi pabeigta situācija, uz kuru direktīva vairs neattiecas.

64. Tomēr jaunais tiesiskais regulējums nekaivējoties var tikt piemērots situācijas, kas ir radusies saskaņā ar veco tiesisko regulējumu, turpmākām sekām²³. Tiesiskās palāvības aizsardzības principa piemērošana nevar tikt attiecināta tiktāl, lai vispārēji tiktu aizliegta jauna tiesiskā regulējuma piemērošana situāciju, kuras ir radušās pirms tam, turpmākām sekām²⁴.

66. Tas pats, pretēji Grieķijas valdības viedoklim rakstveida procesā, attiecas uz gadījumu, ja cēloniskā darbība sākās pirms attiecīgā datuma, bet turpinājās pēc tam. Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta otrais ievilkums uz šiem gadījumiem neattiecas, jo saskaņā ar to darbībai ir jābūt pabeigtai pirms 2007. gada 30. aprīļa. Taču atbilstoši pirmajam ievilkumam tādas darbības var tikt izslēgtas no direktīvas piemērošanas, ja tās notika pirms attiecīgā datuma.

65. Lasot šādā kontekstā, Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta pirmajā ievilkumā

22 — 1979. gada 25. janvāra spriedums lietā 98/78 *Racke* (*Recueil*, 69. lpp., 20. punkts), 2001. gada 22. novembra spriedums lietā (*Recueil*, I-8763. lpp., 151. punkts) un 2004. gada 29. aprīļa spriedums lietā C-17/01 *Sudholz* (*Recueil*, I-4243. lpp., 33. punkts).

23 — 1973. gada 5. decembra spriedums lietā 143/73 *SOPAD* (*Recueil*, 1433. lpp., 8. punkts), 1986. gada 10. jūlija spriedums lietā 270/84 *LicatalEWS* (*Recueil*, 2305. lpp., 31. punkts), 1997. gada 2. oktobra spriedums lietā C-122/96 *Saldanha* un *MFS* (*Recueil*, I-5325. lpp., 14. punkts), 2002. gada 29. janvāra spriedums lietā C-162/00 *Pokrzeptowicz-Meyer* (*Recueil*, I-1049. lpp., 50. punkts) un 2008. gada 11. decembra spriedums lietā C-334/07 P *Komisija/Freistaat Sachsen* (Krājums, I-9465. lpp., 43. punkts).

24 — 1979. gada 16. maija spriedums lietā 84/78 *Tomadini* (*Recueil*, 1801. lpp., 21. punkts), 1987. gada 14. janvāra spriedums lietā 278/84 *Vācija/Komisija* (*Recueil*, I. lpp., 36. punkts), 1999. gada 29. jūnija spriedums lietā C-60/98 *Butterfly Music* (*Recueil*, I-3939. lpp., 25. punkts) un iepriekš 23. zemsviras piezīmē minētais spriedums lietā *Pokrzeptowicz-Meyer*, 55. punkts.

67. Komisija pamatoti apgalvo, ka Direktīva par atbildību vides jomā tomēr ir piemērojama tad, ja turpināta darbība rada jaunu kaitējumu. Tas ir nepieciešams jau tāpēc vien, lai saskaņā ar 5. pantu īstenotu pienākumu novērst kaitējumu videi. Šis noteikums paralēli principam “piesārņotājs maksā” saskaņā ar EKL 174. panta 2. punktu īsteno divus citus Kopienas vides tiesību principus — videi nodarītā kaitējuma prevenciju un cēloņa novēršanu.

68. Apstākļi, ka darbība bija sākusies jau pirms Direktīvas par atbildību vides jomā spēkā stāšanās, nevar būt pretrunā pienākumam veikt preventīvus pasākumus. Ja, piemēram, iekārta normālas ekspluatācijas laikā ilgtermiņā rada kaitējumu videi, tad atbilstoši direktīvai, sākot no 2007. gada 30. aprīļa, kaitējums principā ir jānovērš.

69. Šajā gadījumā it īpaši nevar noliegt, ka lietās C-379/08 un C-380/08 apstrīdētā lēmuma ierīkot fizisku barjeru mērķis, ņemot vērā nepārtraukto iekārta ekspluatāciju, ir arī turpmāka videi nodarītā kaitējuma novēršana. Jautājums par to, vai šis pasākums varētu sasniegt mērķi, vajadzības gadījumā ir jānoskaidro kompetentajām valsts tiesām.

70. Pienākuma veikt preventīvus pasākumus piemērošana vienlaikus nozīmē, ka ir jāatļūdzina kaitējums, kas bija jānovērš, bet kas tomēr ir radies. Tādējādi kopš attiecīgā datuma veikto darbību radītais kaitējums ir jāatļūdzina saskaņā ar Direktīvu par atbildību

vides jomā. Tomēr 8. panta 4. punktā ir pieļauta atbrīvošana no izmaksām, ja šis darbības atbilst spēkā esošajiem tiesību aktiem un/ vai tehnikas attīstības līmenim.

71. Kumulatīva kaitējuma gadījumā praktiski varētu būt sarežģīti nošķirt jaunā kaitējuma daļas no vecā kaitējuma, taču citās zaudējumu atlūdzināšanas tiesību jomās kumulatīva kaitējuma rašanās problēma ir zināma un nebūt nav neatrisināma. Dalībvalstīm Direktīvas par atbildību vides jomā 9. pantā šajā ziņā ir piešķirta būtiska rīcības brīvību, precizējot, ka direktīva neierobežo valsts normatīvo aktu noteikumus par izmaksu sadalījumu vairāku cēloņu gadījumā. To vidū varētu būt arī piesārņotāji, uz kuriem kā uz vecāka kaitējuma izraisītājiem direktīva neattiecas, toties attiecas kā uz jauna kaitējuma izraisītājiem.

72. Tādējādi vēl tikai jāprecizē, vai Direktīva par atbildību vides jomā attiecas uz vecā kaitējuma, kas *rada jaunu kaitējumu*, no jauna radušos daļu, ja cēloniskā darbība tiek turpināta.

73. Tādu interpretāciju varētu pamatot ar Direktīvas par atbildību vides jomā 17. panta otrā ievilkuma tekstu, jo cēloniskā darbība nav pabeigta un tiek turpināta. Tās turpmāka izpilde un vecā kaitējuma izplatīšanās būtu vēl nepabeigtas situācijas pazīmes, uz kurām turpmāk attiektos jaunais tiesiskais regulējums. Vienlaikus turpmāk tiktu nodrošināts, ka saskaņā ar direktīvu tāds jaunu kaitējumu radošs kaitējums tiks ierobežots.

Bieži tie tiek pielīdzināti vecā kaitējuma atlīdzināšanai. Gluži tādu uzņēmēja pienākumu Direktīva par atbildību vides jomā tomēr neparedz. Turpretim turpmāka jauna kaitējuma, veicot darbību, novēršana ir saistīta tieši ar darbību. Panākt, lai šī darbība nākotnē vairs neizraisa nekādu kaitējumu, ir direktīvā skaidri noteikts mērķis.

74. Tomēr direktīvas iedarbība tiktu netieši paplašināta uz darbībām, kas tiek veiktas pirms tās iedarbības sākuma. Tieši tas ir jānovērs noteikumiem par direktīvas piemērojamību laikā.

76. Tāpēc Direktīva par atbildību vides jomā neattiecas uz videi nodarītiem kaitējumiem, ja šo kaitējumu izraisīja darbības, kas tika veiktas pirms 2007. gada 30. aprīļa. Tādējādi valsts tiesiskais regulējums par tāda kaitējuma atlīdzināšanu nav pretrunā šai direktīvai.

b) Par Direktīvas par atbildību vides jomā materiālo piemērojamību

75. Cits secinājums attiecībā uz pienākumu novērst videi nodarīto kaitējumu nemaz nevar būt. Videi nodarītā kaitējuma, veicot darbību, novēršanai ir pavisam cita kvalitāte nekā vecā kaitējuma radīta jauna kaitējuma novēršanai. Pasākumi jauna kaitējuma novēršanai nav uzskatāmi par videi nodarīta kaitējuma prevenciju vai tā cēloņa novēršanu.

77. Komisija izsaka arī šaubas par Direktīvas par atbildību vides jomā materiālo piemērojamību faktiem pamata lietās. Šīs šaubas ir saistītas ar to, ka atbilstoši valsts

tiesas novērtējumam Augustas līcī darbojošos uzņēmumu lielā skaita dēļ individuālas atbildības noteikšana nebūtu iespējama.

faktiski var būt īpaši sarežģīti pierādīt konkrēta piesārņojuma izraisīšanu, ja piesārņojumus nevar skaidri norobežot. Par to liecina Komisijas, izstrādājot tiesisko regulējumu, apzinātie gadījumi: klimata izmaiņas, ko izraisījis oglekļa dioksīds un citas emisijas, mežu izmiršana skābā lietūs dēļ un transporta radītais gaisa piesārņojums²⁵. Šī iemesla dēļ direktīvas materiālā piemērojamība nemainās.

78. Saskaņā ar 4. panta 5. punktu Direktīva par atbildību vides jomā attiecas tikai uz kaitējumu, ko izraisījis izkliedēta rakstura piesārņojums, ja ir iespējams noteikt cēloņsakarību starp kaitējumu un konkrēta uzņēmēja darbībām.

79. Šis noteikums ir daļa no Direktīvā par atbildību vides jomā noteiktajiem izņēmumiem. Tomēr faktiski runa drīzāk ir par precizējumu attiecībā uz vispārējo noteikumu par direktīvas piemērošanu saskaņā ar 3. panta 1. punktu piemērojamību, atbilstoši kurai direktīva attiecas uz kaitējumu videi, ko izraisījusi profesionāla darbība. 4. panta 5. punktā ir precizēts, ka tā attiecas arī uz kaitējumu, kas ir saistīts ar izkliedēta rakstura piesārņojumu. Līdz ar to tādi piesārņojumi principā nav šķērslis piemērošanai, ja vien var konstatēt nepieciešamo cēloņsakarību.

81. Tomēr Direktīvas par atbildību vides jomā 3. panta 1. punktā paredzētais direktīvas piemērošanas priekšnoteikums par to, ka attiecīgo kaitējumu videi ir izraisījusi profesionāla darbība, ir jāinterpretē šauri. Proti, direktīvā ir paredzēta arī kaitējuma cēloņu noskaidrošana. Atbilstoši 11. panta 2. punktam kompetentās iestādes ziņā ir noteikt, kurš uzņēmējs izraisījis kaitējumu vai tiešus kaitējuma draudus. Turklāt, ja nevar identificēt piesārņotāju, ir atļauts veikt pasākumus atbilstoši 5. panta 4. punktam, 6. panta 3. punktam, kā arī 8. panta 2. punkta otrajai daļai. Šiem noteikumiem, kuros turpmāk vēl jāiedziļinās²⁶, nebūtu nozīmes, ja direktīva nebūtu piemērojama līdz brīdim, kad tiek konstatēts kaitējuma cēlonis.

80. Direktīvas par atbildību vides jomā 4. panta 5. punkta pamatā ir apsvērums, ka

25 — Iepriekš 21. zemsvītras piezīmē minētā Baltā grāmata, 11. lpp.

26 — Skat. turpmāk tekstā 118. un nākamos punktus.

82. Tāpēc kaitējuma izraisīšana ar profesionālu darbību direktīvas izpratnē pamatoti ir galvenais atbildības nosacījums par videi nodarītu kaitējumu. Turpretim citus Direktīvas par atbildību vides jomā noteikumus var piemērot pat tad, ja arī (vēl) nav konstatēts, ka attiecīgo kaitējumu videi ir izraisījusi tāda darbība.

atlidzināšanā būtu jāņem vērā šis princips. Tādējādi princips “piesārņotājs maksā” ir galvenais Direktīvas par atbildību vides jomā princips.

c) Par atbildību saskaņā ar Direktīvu par atbildību vides jomā

85. Principa “piesārņotājs maksā” jēdziens vācu valodā nozīmē, ka par piesārņojuma novēršanu atbild tas, kas to ir izraisījis. Citās valodu redakcijās, kurās skaidri ir paredzēts, ka “maksā piesārņotājs” (“*polluter-pays principle, principe du “pollueur-payeur”*”), tiek uzsvērts, ka princips “piesārņotājs maksā” ir izmaksu sadales princips²⁷. Izmaksas par piesārņojuma novēršanu ir jāsedz nevis sabiedrībai vai trešajai personai, bet gan patērētājam. Līdz ar to notiek vides izmaksu internalizācija, t.i., vides izmaksas tiek iekļautas piesārņojošā uzņēmuma ražošanas izmaksās²⁸.

83. Ciktāl Direktīva par atbildību vides jomā ir piemērojama pamata lietā, no tās regulējuma par atbildību par videi nodarītā kaitējuma atlidzināšanu saistībā ar principu “piesārņotājs maksā” attiecībā uz valsts tiesībām izriet iespējama bloķējoša iedarbība.

86. Tādējādi potenciālajam kaitējuma videi izraisītājam rodas stimuls novērst vides piesārņojumu²⁹. Tātad princips “piesārņotājs maksā”

84. Saskaņā ar EKL 174. panta 2. punktu Kopienas vides politikas pamatā ir princips “piesārņotājs maksā”. Šajā nozīmē Direktīvas par atbildību vides jomā 1. pantā un preambulas otrajā apsvērumā ir noteikts, ka videi nodarītā kaitējuma novēršanā un

27 — Šajā sakarā skat. man. 2008. gada 13. marta secinājumus lietā C-188/07 *Commune de Mesquer* (2008. gada 24. jūnija spriedums, Krājums, I-4501. lpp., 120. punkts).

28 — Skat. ģenerāladvokāta Džeikobsa [Jacobs] 2002. gada 30. aprīļa secinājumus lietā C-126/01 *GEMO* (2003. gada 20. novembra spriedums, *Recueil*, I-13769. lpp., 66. punkts).

29 — Skat. Padomes 1975. gada 3. marta lēmuma 75/436/Euratom, EOTK, EEK par izmaksu sadalījumu un publisko institūciju rīcību vides jautājumos (OV L 194, 94. lpp.) pielikuma 1. punktu.

paralēli taisnīgas izmaksu sadalīšanas funkcijai iekļauj arī stimulēšanas funkciju un atbilst preventīvas principam³⁰.

kaitējuma atlīdzinātājs var nešauboties veikt pasākumus svešā īpašumā.

87. Direktīva par atbildību vides jomā precizē principu “piesārņotājs maksā” it īpaši tādējādi, ka saskaņā ar 6. pantu atbildīgajam uzņēmējam ir atlīdzināšanas pienākums un atbilstoši 8. panta 1. punktā noteiktajam uzņēmējs sedz izmaksas par tām profilaktiskajām un koriģējošajām darbībām, kas veiktas saskaņā ar šo direktīvu. Uzņēmējs saskaņā ar 2. panta 6. punktu ir tas, kas atbild par darbību, kas ir izraisījusi kaitējumu. Viņš ir tas, kas, pamatojoties uz savu darbību, kaitējumu videi principā var novērst vislabāk.

89. Turklāt saskaņā ar 3. panta 1. punktu Direktīvā par atbildību vides jomā atbildība nav noteikta visiem videi nodarītiem kaitējumiem un attiecībā uz šo atbildību izšķir dažādus kaitējumus.

88. Praktiski jautājumā par kaitējumu svešos zemes īpašumos vajadzētu būt papildu regulējumam. Zemes īpašniekus direktīva iesaista, paredzot konsultēšanos 7. panta 4. punktā. Tomēr no tā nevar secināt, ka videi nodarītā

90. Vispirms jau direktīva ietver kaitējumu videi, ko izraisījusi kāda no III pielikumā uzskaitītajām profesionālajām darbībām (Direktīvas par atbildību vides jomā 3. panta 1. punkta a) apakšpunkts). III pielikumā ir uzskaitītas dažādas darbības, kas atbilstoši citiem Kopienas vides tiesību noteikumiem ir saistītas ar īpašiem vides riskiem. Piemēram, uz šo gadījumu vajadzētu attiecināt šī pielikuma 1. punktu un/vai 7. punktu, t.i., tādu iekārtu ekspluatāciju, uz kurām attiecas atļauja saskaņā ar Direktīvu 96/61³¹, vai konkrētu bīstamu vielu ražošanu, lietošanu,

30 — Skat. manus apsvērumus par principa “piesārņotājs maksā” funkcijām manos 2009. gada 23. aprīļa secinājumos lietā C-254/08 *Futura Immobiliare* u.c. (2009. gada 16. jūlija spriedums, Krājums, I-6995. lpp., 30. un nākamie punkti).

31 — Padomes 1996. gada 24. septembra Direktīva par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (OV L 257, 26. lpp.), kas kodificēta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 15. janvāra Direktīvu 2008/1/EK par piesārņojuma integrētu novēršanu un kontroli (OV L 24, 8. lpp.).

glabāšanu, pārstrādi, uzpildīšanu, izlaišanu vidē un lokālu pārvadāšanu.

vainojami *un* kaitējumu izraisošā darbība tika atļauta vai veikta atbilstoši tehnikas attīstības stāvoklim. No vainas neatkarīgas atbildības stingrais atbildības standarts ir saistīts ar īpašiem riskiem, ar kuriem, veicot attiecīgās darbības, kas pēc sava rakstura ietver risku, ir jāreķinās attiecībā uz vidi.

91. Vienlaikus Direktīvas par atbildību vides jomā 3. panta 1. punkta b) apakšpunktā citu darbību gadījumā ir paredzēta atbildība par tīšu vai nevērīgu [nolaidīgu] rīcību tiktāl, cik tāl ir kaitēts aizsargājamām sugām un dabiskajiem biotopiem, kas tiek aizsargāti saskaņā ar Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. un 4. punktu vai 16. pantu³² vai Putnu aizsardzības direktīvas³³ 9. pantu. Tomēr par tādu kaitējumu informācijas vai apgalvojumu nav.

93. Abos gadījumos atbildība saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā 3. panta 1. punktu katrā ziņā paredz, ka kaitējumu rada tajā paredzētās darbības. Saskaņā ar 11. panta 2. punktu valsts kompetentās iestādes uzdevums ir noteikt, kurš uzņēmējs izraisījis kaitējumu. Neatkarīgi no tā, vai tas ir konstatēts, uzņēmējam atbilstoši 5.–7. pantam ir pienākums novērst kaitējumu videi, vajadzības gadījumā to atlīdzināt un informēt par to kompetentās iestādes. Šo atbildību ierobežo 8. panta 3. punkts, ja uzņēmējs pierāda, ka kaitējumu ir izraisījusi trešā persona vai kaitējums ir iestāžu rīkojumu ievērošanas sekas.

92. Tā kā atbildība par kaitējumu aizsargājamām sugām un dabiskajiem biotopiem skaidri ir saistīta ar vainu, tad *a contrario* atbildība par kaitējumu, pamatojoties uz III pielikumā minētajām darbībām, principā nav atkarīga no vainas. To apliecina dalībvalstīm 8. panta 4. punktā piedāvātās alternatīvas paredzēt atbrīvojumu no [kaitējuma] atlīdzināšanas izmaksām, ja uzņēmējs nav darbojies

94. Tādējādi Direktīvas par atbildību vides jomā mērķis ir principa “piesārņotājs maksā” konkretizēšana kādā noteiktā formā. Principā videi nodarīta kaitējuma [atlīdzināšanas] izmaksas ir jāsedz tiem uzņēmējiem, kas to izraisa. Šī izmaksu piešķiršana veicina uzņēmējus izvairīties no kaitējuma videi. Tā šajā

32 — Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 7. lpp.).

33 — Padomes 1979. gada 2. aprīļa Direktīva 79/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību (OV L 103, 1. lpp.).

ziņā ir pamatota, ja it īpaši no vainas neatkarīgas atbildības gadījumā uzņēmēji veic darbību, kas ietver risku, un no šīs darbības parasti gūst arī saimnieciskus ienākumus.

pamatojoties tikai uz personas atrašanās vietas faktu (t.i., ja runa ir par personu, kas teritorijā veic saimniecisko darbību). Cēloņsakarības pastāvēšana starp personas rīcību un piesārņojumu neesot jāpierāda.

95. Turpretim, kamēr nav noskaidroti kaitējuma izdarītāji, direktīva atlīdzināšanas pienākumu neparedz. Tā kā atbilstoši lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu tā tas ir pamata lietās, ir jāpieņem, ka strīdīgie rīkojumi par atlīdzināšanu nav uzskatāmi kā Direktīvas par atbildību vides jomā piemērošanas pasākumiem.

97. Komisija uzskata, ka šāda atbildība kā stingrāks pasākums atbilstoši EKL 176. pantam un Direktīvas par atbildību vides jomā 16. pantam ir pieļaujama.

d) Par atbildību par neizraisītu kaitējumu

98. Tam es tomēr pilnīgi nevaru piekrist. Atbildība neatkarīgi no piedalīšanās piesārņošanā neatbilstu nedz Direktīvas par atbildību vides jomā mērķim, nedz arī pašai direktīvai, ja tiktu samazināta atbildība tam, kas saskaņā ar direktīvu ir atbildīgs par kaitējumu videi. Faktiski direktīva atbildīgajam uzņēmējam dod stimulu novērst kaitējumu videi, nosakot, ka viņam ir jāsedz atlīdzināšanas izmaksas, neraugoties uz izraisīto kaitējumu.

96. Uzdotot otro jautājumu lietā C-378/08, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai ir pieļaujams paredzēt atbildību par videi nodarītā kaitējuma novēršanu tam, kam ir īpašuma tiesības un/vai tam, kas piesārņotajā teritorijā veic saimniecisku darbību. Tiesa precīzē šo jautājumu, norādot, ka atbildība tiek noteikta,

99. Apstākļi, kādos piesārņojošam uzņēmējam nav jāsedz izmaksas, it īpaši ir paredzēti

Direktīvas par atbildību vides jomā 8. pantā. Plašāka atbrīvošana no izmaksām gandrīz vienmēr apdraudētu principa “piesārņotājs maksā” konkretizēšanu direktīvā. Tā mazinātu paredzētās atbildības stimulējošo iedarbību un grozītu Kopienas likumdevēja par taisnīgu uzskatīto izmaksu sadalījumu.

kas Komisijas priekšlikumā nebija iekļauti, Padome ieviesa pēc atsevišķu dalībvalstu lūguma³⁴.

100. Taču jau Direktīvas par atbildību vides jomā 16. panta 1. punktā ir paredzēts, ka piesārņojošais uzņēmējs var nebūt vienīgā iespējamā atbildīgā persona. Šis noteikums nepārprotami atļauj dalībvalstīm noteikt papildu atbildīgās personas.

102. Lai atbildīgā uzņēmēja primārā atbildība nezaudētu nozīmi, Direktīvas par atbildību vides jomā 16. panta 1. punktu nevar interpretēt tādā nozīmē, ka dalībvalstis var noteikt citas³⁵ atbildīgās personas, kas viņu aizstās. Ir jānoraida arī tādas papildu³⁶ atbildīgās personas, kas ir atbildīgas ar viņu tādā pašā apjomā un samazina viņa atbildību.

101. Turklāt civiltiesiskās atbildības papildu tiesiskā regulējuma pieņemamību ilustrē Direktīvas par atbildību vides jomā 5. panta 4. punkts, 6. panta 3. punkts un 8. panta 2. punkta otrā daļa. Atbilstoši tiem kompetentā iestāde pati un vajadzības gadījumā par saviem līdzekļiem var veikt atlīdzināšanas vai novēršanas pasākumus, ja piesārņojošais uzņēmējs nav konstatējams. Šos noteikumus,

103. Turklāt tas būtu apšaubāmi bez vajadzības vispirms noteikt citu personu, kam pēc tam savas izmaksas būtu jāpieprasa no atbildīgā uzņēmēja. Šķiet, šāda iespēja ir norādīta Direktīvas par atbildību vides jomā 8. panta 3. punktā, jo dalībvalstīm atbilstoši tam ir

34 — Skat. 2002. gada 16. aprīļa projekta 4. panta 4. punktu, 5. panta 3. punktu un 6.a panta 4. punktu, Padomes dokuments Nr. 7771/02, kā arī 2002. gada 7. maija projekta 8. panta 4. punktu, Padomes dokuments Nr. 8647/02.

35 — It īpaši Direktīvas par atbildību vides jomā redakcijas franču, itāļu, spāņu, portugāļu un rumāņu valodā.

36 — It īpaši redakcijas vācu un angļu valodā.

jāparedz uzņēmēja veiktās kaitējuma atlīdzināšanas izmaksu atgriešana, ja viņš pierāda, ka kaitējumu ir izraisījusi trešā persona vai tie radušies, pamatojoties uz publiskās varas rīkojumiem. Taču tas ir izskaidrojams ar to, ka uzņēmējs arvien atrodas labākā situācijā, lai īstenotu kaitējuma atlīdzināšanu, jo viņa rīcībā ir kaitējuma avoti un vismaz sākotnēji skartie apgabali. Turpretim citiem piesārņotājiem lielākoties atbildību var noteikt tikai attiecībā uz izmaksām.

104. Citu personu atbildībai drīzāk jābūt kā papildinājumam. Tās var iesaistīt tikai tad, ja neviens piesārņojošais uzņēmējs nevar tikt noteikts.

105. Ņemot vērā šo ierobežojumu, dalībvalstis var gan precizēt principu “piesārņotājs maksā” citādā veidā, kā tas ir noteikts Direktīvā par atbildību vides jomā (skat. turpmāk tekstā i) apakšnodaļu), gan arī izstrādāt civiltiesiskās atbildības tiesisko regulējumu, ko piemēro neatkarīgi no piedalīšanās piesārņojuma izraisīšanā (skat. turpmāk tekstā ii) apakšnodaļu).

i) Atbildības papildu modelis, pamatojoties uz principu “piesārņotājs maksā”

106. Ir skaidrs, ka papildu atbildīgā persona pirmām kārtām ir jānosaka arī atbilstoši principam “piesārņotājs maksā”. Ņemot vērā videi nodarītā kaitējuma cēloņu iespējamo sarežģītību, gan dalībvalstīm, gan arī Kopienai šajā ziņā ir plaša rīcības brīvība³⁷. Direktīva par atbildību vides jomā neizsmeļ rīcības brīvību Kopienas tiesībās. Tā tikai atbildīgo uzņēmēju nosaka kā piesārņotāju, atstājot dalībvalstīm iespēju atbildībā iesaistīt citus piesārņotājus. Kā piemērs 16. panta 1. punktā ir minēta citu pasākumu iekļaušana.

107. Šajā gadījumā, piemēram, turklāt varētu domāt par to, ka tāda zemes gabala, kura stāvoklis — piemēram, jauna kaitējuma izraisīšanas izpratnē — izraisa kaitējumu videi, īpašnieks vai lietotājs ir jāatzīst par piesārņotāju neatkarīgi no profesionālās darbības. Faktiski kaitējuma cēlonis atrodas viņa kontrolētajā teritorijā un tā novēršanai nepieciešama viņa piedalīšanās. Tādējādi tas nebūtu

³⁷ — Skat. manus iepriekš 30. zemsvītras piezīmē minētos secinājumus lietā *Futura Immobiliare* u.c., 52. un nākamie punkti, it īpaši 58. punkts.

pretrunā principam “piesārņotājs maksā” par šo kaitējumu atbildīgo personu noteikt zemes gabala īpašnieku vai lietotāju.

108. Principam “piesārņotājs maksā” atbilstu arī tas, ja par piesārņotāju tāpat uzskatītu kaitējuma izraisītāja tiesību pārņēmēju, katrā ziņā tad, ja sākotnējo piesārņotāju vairs nevar noteikt.

109. Turklāt atbildība par izmaksām faktiski atbilst principam “piesārņotājs maksā” arī tad, ja var konstatēt piedalīšanos piesārņojuma izraisīšanā vispār, taču ne piedalīšanās apjomu. Bieži tas praktiski esot sarežģīti vai pat neiespējami atsevišķas personas piedalīšanos konkrēta kaitējuma videi izraisīšanā izteikt precīzos skaitļos. Ja viņi visi kopā tiktu atbrīvoti no atbildības, tas vājinātu principu “piesārņotājs maksā”. Tādos gadījumos dalībvalstis varētu likt atlīdzināt izmaksas visiem identificējamiem piesārņotājiem kopīgi. Šajā sakarā dalībvalstu tiesībās vajadzētu noteikt nepieciešamo tiesisko regulējumu par pienākumu sadalījumu starp atsevišķiem piesārņotājiem, ņemot vērā atbilstošus noteikumus citās kaitējuma atlīdzināšanas tiesību jomās. Šāda dalībvalstu kompetence atbilst vērtējumam Direktīvas par atbildību vides jomā 9. pantā.

110. Komisija likumdošanas procesā acīmredzot pamatojās arī uz to, ka iespējamam kaitējuma izraisītājam noteiktais pierādīšanas pienākums, ka viņš kaitējumu nav izraisījis, būtu saderīgs ar principu “piesārņotājs maksā”³⁸. Visbeidzot Komisija ierosināja pierādījumu sniegšanas atvieglojumus attiecināt vismaz uz to, ka kaitējums ietilpa direktīvas *ratione temporis* piemērošanas jomā³⁹. Lai gan šo tiesisko regulējumu direktīvas galīgajā redakcijā neiekļāva, šajā ziņā — ievērojot vēl diskutējamās Direktīvas par atbildību vides jomā noteikumus par kaitējuma cēloņu noskaidrošanu⁴⁰ — valsts tiesību normas, kas pamato atspēkojamus pieņēmumus par kaitējuma izraisīšanu, būtu iespējamās.

ii) Atbildības papildu modelis neatkarīgi no piedalīšanās piesārņojuma izraisīšanā

111. Turpretī atbildība, kur nav nepieciešama cēloņsakarība starp atbildīgās personas darbību un kaitējumu, kā uzskata *Polimeri u.c.*, būtu pretrunā Direktīvā par atbildību vides jomā paredzētajam principam “piesārņotājs maksā”. Tam var piekrist tiktāl, ciktāl šim

38 — Iepriekš 21. zemsvītras piezīmē minētā Baltā grāmata, 19. lpp.

39 — Iepriekš 21. zemsvītras piezīmē minētā priekšlikuma 19. panta 2. punkts, 46. lpp.

40 — Skat. turpmāk 118. un nākamos punktus.

principam piedēvētā taisnīga izmaksu sadalījuma funkcija tiktu vājināta, ja [kaitējuma] atlīdzināšanas izmaksas būtu jāsedz tam, kas kaitējumu nav izraisījis⁴¹.

112. Tomēr no principa “piesārņotājs maksā” nevar izsecināt absolūtu aizliegumu videi nodarītā kaitējuma novēršanu izmaksās paredzēt [segt] citām personām kā piesārņotājiem. Ja šāds aizliegums būtu un ja piesārņotāju nevarētu noteikt, būtu jāsamierinās ar kaitējumiem videi. Faktiski arī, ja [kaitējuma] atlīdzināšana notiktu uz sabiedrības rēķina, izmaksas segtu tas, kas nav atbildīgs par kaitējumu. Samierināšanās ar videi nodarīto kaitējumu tomēr būtu nesaderīga ar mērķi veicināt augstu vides aizsardzības līmeni un vides kvalitātes uzlabošanu. Principam “piesārņotājs maksā” ir šo — ne tikai EKL 174. panta 2. punktā, bet arī šī noteikuma 1. punktā un pirmām kārtām EKL 2. pantā noteikto — mērķi atbalstoša funkcija. Princips “piesārņotājs maksā” nav jāsaprot tādējādi, ka vides aizsardzībai būtībā neatbilst tas, ka, piemēram, tiek kavēta videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšana, ja nevar noteikt piesārņotāju.

41 — Skat. manus secinājumus iepriekš 27. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Commune de Mesquer*, 141. un nākamie punkti, un iepriekš 30. zemsvītras piezīmē minētajā lietā *Futura Immobiliare u.c.*, 32. punkts.

113. Tāpēc arī Direktīva par atbildību vides jomā rēķinās ar to, ka kaitējuma atlīdzināšanas izmaksas sedz citi, nevis atbildīgais uzņēmējs. Tajā ir pieļauts, ka valsts veic pasākumus par saviem līdzekļiem, ja piesārņotājs nevar tikt noskaidrots vai viņš nav pietiekami efektīvs⁴².

114. Turklāt, ja piesārņotāju nevar noskaidrot, tad atbilstoši taisnīgam izmaksu sadalījumam būtu pamatoti kaitējuma atlīdzināšanas izmaksas pieprasīt no atjaunojamo platību īpašnieka tiktāl, ciktāl ir palielinājusies šo teritoriju vērtība. Pretējā gadījumā viņš bez pamatota iemesla gūtu labumu no citu personu izmaksām.

115. Pamatojoties uz norādīto lūgumā sniegt prejudiciālo nolēmumu, šajā tiesvedībā var neaplūkot jautājumu par to, vai ir iespējams civiltiesiskās atbildības papildu tiesiskais regulējums neatkarīgi no piedalīšanās piesārņošanā, kas atbilstoši Kopienu tiesībām būtu apstrīdams. Iespējamais kritērijs varētu būt samērīguma princips, ar kuru nav saderīgi

42 — Skat iepriekš 100. punktu.

acīmredzami nesamērīgi secinājumi⁴³. Tomēr ir apšaubāms, vai šo Kopienų tiesību principu var piemērot stingrākiem pasākumiem EKL 176. panta nozīmē⁴⁴. Ja tiek ievērota atbildīgā uzņēmēja primārā atbildība, tad šajā gadījumā katrā ziņā nav saskatāms acīmredzami nesamērīgs civiltiesiskās atbildības tiesiskais regulējums.

pretrunā atbildība par kaitējumu videi neatkarīgi no piedalīšanās piesārņojuma izraisīšanā tikai tiktāl, ciktāl tāda atbildība apdraudētu piesārņojošā uzņēmēja primāro atbildību.

iii) Atbilde uz otro jautājumu lietā C-378/08

e) Par atteikšanos no cēloņu noskaidrošanas

116. Vēlreiz atgriežoties pie sākumā citētā Arhimēda teiciena, atbildība par kaitējumu videi obligāti nenozīmē stingru atbalsta punktu piesārņojuma veidā, kā tā ir reglamentēta Direktīvā par atbildību vides jomā. Drīzāk dalībvalstīm, nosakot civiltiesiskās atbildības papildu tiesisko regulējumu, ir plaša rīcības brīvība.

118. Ar pirmo jautājumu lietā C-378/08 ir jānoskaidro, vai uzņēmumiem, kas pašreiz darbojas jau sen piesārņotā teritorijā vai tādā teritorijā, kas ar to robežojas, var likt veikt kaitējuma atļidzināšanas pasākumus, neveicot izpēti, lai konstatētu, kas ir atbildīgs par piesārņojumu.

117. Šajā izpratnē uz otro jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvai par atbildību vides jomā ir

119. Saskaņā ar Direktīvas par atbildību vides jomā 11. panta 2. punktu kompetentās iestādes ziņā ir noteikt, kurš uzņēmējs izraisījis kaitējumu vai tiešus kaitējuma draudus. Direktīvā tiek konkretizēts, ka šis pienākums ir pats nozīmīgākais principa "piesārņotājs

43 — Skat. 2009. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-254/08 *Futura Immobiliare* u.c., 56. punkts, un manus iepriekš 30. zemsvītras piezīmē minētos secinājumus šajā lietā, 32. punkts.

44 — Skat. iepriekš 15. zemsvītras piezīmē minēto spriedumu lietā *Deponiezweckverband Eiterköpfe*, 63. punkts.

maksā” istenošanā. Ja potenciālajiem kaitējuma izraisītājiem nebūtu jābaidās, ka viņus atklās, nebūtu stimula novērst kaitējumu. Arī taisnīgs izmaksu sadalījums nav iespējams, ja kaitējuma izraisītājs netiek noskaidrots.

3. punkts un 8. panta 2. punkta otrā daļa atļauj kompetentajai iestādei pašai, t.i., par saviem līdzekļiem veikt [kaitējuma] atlīdzināšanas vai novēršanas pasākumus gadījumā, ja tā nevar identificēt nevienu uzņēmēju un tai nav citas iespējas.

120. Turklāt Direktīvas par atbildību vides jomā 12. pantā paredzētajai sūdzību izskatīšanas procedūrai saistībā ar iespējamo kaitējumu videi (“Prasība rīkoties”) lielā mērā nebūtu nozīmes, ja kompetentajai iestādei nebūtu jāizmeklē kaitējums videi. Tādējādi iesniedzējtiesai būtu jānoskaidro *ERG*, *ENI* u.c., kā arī *Polimeri* u.c. norāde par to, ka otrajā tiesvedībā kā kaitējuma videi izraisītājs ir ticis identificēts cits uzņēmums.

122. Tādējādi jāsecina, ka Direktīva par atbildību vides jomā pieļauj atteikšanos no kaitējuma cēloņa noskaidrošanas, ja nav paredzams, ka turpmāka izpēte būs sekmīga.

121. Tomēr lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ir paskaidrots, ka izraisītāja konstatēšana var būt saistīta ar lielām grūtībām. Tādējādi Direktīva par atbildību vides jomā skaidri atzīst, ka atbildīgais uzņēmējs, iespējams, nevar tikt noskaidrots. Direktīvu atbilstoši 4. panta 5. punktam nepiemēro izkliedēta rakstura piesārņojumam, ja nevar noteikt cēloņsakarību starp kaitējumu un atsevišķu uzņēmēju darbībām. Citu piesārņojumu gadījumos 5. panta 4. punkts, 6. panta

123. Ir arī iespējams veikt steidzamus pasākumus, pirms izpēte ir pabeigta vai pirms vispār tiek uzsākta. Tas, kā rīkoties, kompetentajām iestādēm ir jāizlemj, visaptveroši izvērtējot katra atsevišķa gadījuma apstākļus.

124. Tā kā šie lēmumi paredz sarežģītu un uz prognozēm balstītu lēmumu, kompetentajām iestādēm piemīt plaša rīcības brīvība. Tomēr tām — kas ir vispārīga prasība, piemērojot

EKL 174. panta 3. punktā noteiktās Eiropas vides tiesības — ir jāpamatojas uz labāko pieejamo zinātniska un tehniska rakstura informāciju⁴⁵.

jomā ir pretrunā tādas valsts tiesību normas, kas par kaitējumu videi paredz atbildību neatkarīgi no vainas.

125. Līdz ar to uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvā par atbildību vides jomā ir atļauts:

- atteikties no kaitējuma cēloņa noskaidrošanas, ja nav paredzams, ka turpmāka izpēte būs sekmīga, un
- veikt steidzamus pasākumus pirms izpētes pabeigšanas.

127. Pašā Direktīvā par atbildību vides jomā ir minēti divi atbildības veidi par kaitējumu videi — objektīva, no vainas neatkarīga atbildība saskaņā ar 3. panta 1. punkta a) apakšpunktu attiecas uz noteiktām darbībām, kas ir saistītas ar īpašiem riskiem. Tajā pašā laikā uz visām profesionālajām darbībām attiecas no vainas atkarīga atbildība saskaņā ar 3. panta 1. punkta b) apakšpunktu par noteiktu kaitējumu aizsargājamām sugām un dabiskajiem biotopiem.

f) Par atbildību neatkarīgi no vainas

126. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvai par atbildību vides

128. Piesārņotāja atbildībai neatkarīgi no vainas, kas pārsniedz Direktīvas par atbildību vides jomā 3. panta 1. punkta a) apakšpunktā minētās darbības, ir jābūt piemērotai vides aizsardzībai un jābūt saskaņā ar to. Tiktāl, ciktāl Direktīvā par atbildību vides jomā ir paredzēta vaina, tā ierobežo principu "piesārņotājs maksā". Dalībvalstīm vajadzētu būt tiesībām stingrāku pasākumu ietvaros atteikties no šī ierobežojuma. Praktiski atbildība

45 — Skat. 2007. gada 28. jūnija spriedumu lietā C-235/04 Komisija/Spānija (Krājums, I-5415. lpp., 25. punkts) par putnu aizsardzības teritorijām, 2004. gada 9. decembra spriedumu lietā C-79/03 Komisija/Spānija (Krājums, I-11619. lpp., 41. punkts) par medišanas ierobežojumu un 2008. gada 6. novembra spriedumu lietā C-405/07 P Nīderlande/Komisija (Krājums, I-8301. lpp., 61. punkts) par Komisijas pasākumiem atbilstoši EKL 95. panta 5. un 6. punktam).

neatkarīgi no vainas attiecīgajiem dalībniekiem būtībā ietver stingrākus rūpības pieņēmumus pret vidi. Tas attiecas ne tikai uz Direktīvā par atbildību vides jomā paredzētajiem atbildību modeļiem, bet arī uz iespējamo dalībvalstu civiltiesiskās atbildības papildu tiesisko regulējumu.

tāpēc, ka, iespējams, ir jāpiemēro Atkritumu pamatdirektīva⁴⁶.

129. Tādējādi attiecībā uz trešo jautājumu lietā C-378/08 ir jāsecina, ka civiltiesiskās atbildības par kaitējumu videi tiesiskais regulējums, kas neparedz vainu, nav pretrunā Direktīvai par atbildību vides jomā.

2) Par principa “piesārņotājs maksā” būtiskumu Atkritumu pamatdirektīvas ietvaros

131. Atkritumu pamatdirektīva ir piemērojama tikai kopš 1977. gada⁴⁷ un līdz ar to, ļoti iespējams, arī neattiecas uz visiem piesārņojumiem, kas ir izraisījuši konkrēto kaitējumu videi. Tomēr trīsdesmit gados līdz Direktīvas par atbildību vides jomā piemērošanas sākumam kaitējums videi varēja tikt izraisīts acīmredzami lielākos apmēros nekā abos Direktīvas par atbildību vides jomā piemērošanas gados. Par to, cik lielā mērā turklāt ir piemērojama Atkritumu pamatdirektīva, pēc tam, kad kļuva piemērojama Direktīva par atbildību vides jomā, un kāda ir tās jaunās redakcijas turpmākā iedarbība⁴⁸, šajā lietā netiek jautāts un tas arī nav jānoskaidro.

130. Lai gan ir Direktīva par atbildību vides jomā, jautājumi par principu “piesārņotājs maksā” ir nozīmīgi pamata lietās arī

46 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 5. aprīļa Direktīva 2006/12/EK par atkritumiem (OV L 114, 9. lpp.). Ar šo direktīvu ir kodificēta Padomes 1975. gada 15. jūlija Direktīva 75/442/EEK par atkritumiem (OV L 194, 39. lpp.) un tās turpmākie grozījumi.

47 — Direktīvas 75/442, kuras 11. pantā jau bija iekļauts tiesiskais regulējums par atbildību par izmaksām atbilstoši principam “piesārņotājs maksā”, redakcija.

48 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (OV L 312, 3. lpp.). Saskaņā ar 2. panta 1. punkta b) apakšpunktu zeme (*in situ*), tostarp neizrakta, piesārnota augsne un celtnes, kas ir cieši saistītas ar zemi, neietilpst jaunajā Atkritumu pamatdirektīvas piemērošanas jomā. Saskaņā ar 41. pantu līdzšinējā Atkritumu pamatdirektīva tiek atcelta no 2010. gada 12. decembra.

132. Tiesa jau ir konstatējusi, ka netīši zemē, gruntsūdeņos vai jūrā izlieti oglūdeņraži, kas vairs nevar tikt izmantoti atbilstoši to mērķim, ir uzskatāmi par atkritumiem⁴⁹. Augsne, kas piesārņota, izlīstot šīm vielām, tāpat ir uzskatāma par atkritumiem⁵⁰. Uz citām kaitīgām vielām varētu attiekties līdzīgi apsvērumi.

133. Atbilstoši Atkritumu pamatdirektīvas 4. pantam atkritumi ir jāreģenerē vai jāapglabā, neapdraudot cilvēka veselību un neizmantojot metodes vai darbības, kas varētu radīt kaitējumu videi. Konkrēto kaitējumu videi izraisījušo kaitīgo vielu un piesārņotās augsnes apglabāšana vai reģenerēšana daudzos gadījumos varētu būt kaitējuma atlīdzināšanas daļa.

134. Saskaņā ar Atkritumu pamatdirektīvas 15. pantu atkritumu apglabāšanas izmaksas atbilstoši "piesārņotājs maksā" principam sedz īpašnieks, kura atkritumus savāc atkritumu savācējs vai uzņēmums un/vai

iepriekšējie īpašnieki vai to produktu ražotāji, no kuriem radušies atkritumi. Saskaņā ar Atkritumu pamatdirektīvu, lai iestātos atbildība, netiek prasīta vaina.

135. Atšķirībā no Direktīvas par atbildību vides jomā šajā tiesiskajā regulējumā nav konkretizēts, kura no šīm personām sedz atkritumu apglabāšanas izmaksas. Tomēr Tiesa attiecībā uz oglūdeņražiem, kas izplūda degvielas uzpildes stacijas darbības laikā, uzskatīja, ka principā degvielas uzpildes stacijas pārvaldniece bija atbildīga kā šo atkritumu īpašniece un ražotāja⁵¹. Ja tankkuģa avārijas laikā jūrā nejauši ieplūst nafta, kuģa īpašnieks, kas pārvadā šo naftu, ir tās turētājs tieši pirms tā pārvēršanās atkritumos. Tāpēc principā viņš atbild par apglabāšanas izmaksām⁵².

136. Tomēr ir iespējama citu personu atbildība, ja tās ir atbildīgas par atkritumu radīšanu, pamatojoties uz īpašiem apstākļiem⁵³.

49 — 2004. gada 7. septembra spriedums lietā C-1/03 *Van de Walle* u.c. (Krājums, I-7613. lpp., 47.–50. punkts) un 2008. gada 24. jūnija spriedums lietā C-188/07 *Commune de Mesquer* (Krājums, I-4501. lpp., 57.–59. punkts).

50 — Iepriekš 49. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Van de Walle*, 52. punkts.

51 — Iepriekš 49. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Van de Walle*, 59. punkts.

52 — Iepriekš 49. zemsvītras piezīmē minētais spriedums lietā *Commune de Mesquer*, 74. punkts.

53 — Skat. iepriekš 49. zemsvītras piezīmē minētos spriedumus lietās *Van de Walle*, 60. punkts, un *Commune de Mesquer*, 76. un nākamie punkti.

137. Tādējādi daudz kas liecina par to, ka atbilstoši Atkritumu pamatdirektīvai pamata lietās par kaitīgo vielu apglabāšanu atbild uzņēmumi, kuru darbības dēļ tās izplūda vidē no ražošanas iekārtām.

pasākumu noteikšanu atbilstoši Direktīvai par atbildību vides jomā. Tā kā vismaz attiecībā uz konkrētā videi nodarītā kaitējuma daļu nevar noliegt, ka direktīva ir piemērojama⁵⁴, Tiesai ir jāatbild arī uz šiem jautājumiem.

138. Atšķirīgi tiesiskie regulējumi principā ir pretrunā Atkritumu pamatdirektīvai tāpat kā Direktīvai par atbildību vides jomā. T.i., atbilstoši “piesārņotājs maksā” principam galvenās atbildīgās personas primāro atbildību var papildināt, taču to nevar aizstāt vai sašaurināt. Tādējādi nevar arī tik vienkārši atteikties no atbildīgās personas noskaidrošanas.

1) Par pirmo jautājumu apvienotajās lietās C-379/08 un C-380/08 — kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu grozīšana

C — Par jautājumiem apvienotajās lietās C-379/08 un C-380/08

140. Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai Direktīvai par atbildību vides jomā ir pretrunā tāds tiesiskais regulējums, kas valsts iestādēm atļauj kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu vietā, kas pirms tam bija izraudzīti īpašā piedāvājumu atlases procedūrā un kas jau bija apstiprināti, pabeigti vai vēl tiek veikti, izdot rīkojumus par citiem kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem.

139. Apvienotajās lietās C-379/08 un C-380/08 uzdotie jautājumi attiecas nevis uz principiālo atbildību par videi nodarītu kaitējumu, bet gan uz kaitējuma atlīdzināšanas

141. Direktīvā par atbildību vides jomā nav skaidra tiesiskā regulējuma par kaitējuma

⁵⁴ — Skat iepriekš 54. un nākamos punktus, it īpaši 57. punktu.

atlīdzināšanas pasākumu grozīšanu. 7. panta 2. punktā un 11. panta 2. punktā ir vienīgi noteikts, ka par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem lemj kompetentā iestāde. Šo formulējumu bez problēmām var saprast tā, ka grozīti vai papildu⁵⁵ kaitējuma atlīdzināšanas pasākumi ir ietverti.

142. Šī interpretācija ir nepieciešama jau tāpēc vien, ka kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu iedarbības novērtējums var mainīties to veikšanas laikā vai pēc to veikšanas. Tāpēc nekādā ziņā neatkāpties no agrāk noteiktiem kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem, kaut arī to iedarbība kļūst arvien apšaubāmāka, nebūtu saderīgi ar augsta aizsardzības līmeņa vides aizsardzības mērķi un turklāt, iespējams, tas būtu arī nesamērīgi.

143. Ciktāl direktīvā nav attiecīga tiesiskā regulējuma par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu grozīšanu, šis jautājums ir jāreglamentē dalībvalstīm. Turklāt tās nedrīkst pārsniegt to, ko paredz nozīmīgie Kopienų

tiesību principi, kuri ir jāņem vērā, transponējot un piemērojot Kopienų tiesības⁵⁶, piemēram, tiesiskā pašāvība⁵⁷ vai samērīguma princips⁵⁸.

144. Tiesiskā pašāvība par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu pastāvību atbilstoši tam var rasties tad, ja administratīvo iestāžu akts ir radījis uzmanīga un saprātīga uzņēmēja saprātīgu pašāvību, ka tas vairs netiks grozīts⁵⁹. Tomēr, ņemot vērā zinātnisko neskaidrību, kas pastāv, atlīdzinot kaitējumu videi, tiesiskā pašāvība varētu rasties tikai retu reizi.

145. Atbilstoši samērīguma principam videi nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumi nevar pārsniegt to, kas ir piemērots un

56 — 1994. gada 24. marta spriedums lietā C-2/92 *Bostock* (*Recueil*, I-955. lpp., 16. punkts), 2000. gada 18. maija spriedums lietā C-107/97 *Rombi* un *Arkopharma* (*Recueil*, I-3367. lpp., 65. punkts), 2003. gada 6. novembra spriedums lietā C-101/01 *Lindqvist* (*Recueil*, I-12971. lpp., 87. punkts), 2006. gada 27. jūnija spriedums lietā C-540/03 *Parlaments/Padome* (Krājums, I-5769. lpp., 105. punkts) un 2007. gada 26. jūnija spriedums lietā C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone* u.c. (Krājums, I-5305. lpp., 28. punkts).

57 — 1998. gada 3. decembra spriedums lietā C-381/97 *Belgocodex* (*Recueil*, I-8153. lpp., 26. punkts), 2005. gada 26. aprīļa spriedums lietā C-376/02 *Goed Wonen* (Krājums, I-3445. lpp., 32. punkts) un 2006. gada 14. septembra spriedums apvienotajās lietās no C-181/04 līdz C-183/04 *Elmeka* (Krājums, I-8167. lpp., 31. punkts).

58 — 1970. gada 17. decembra spriedums lietā 25/70 *Köster, Beradt & Co.* (*Recueil*, I161. lpp., 21. un 22. punkts), 1987. gada 18. novembra spriedums lietā 137/85 *Maizena* u.c. (*Recueil*, 4587. lpp., 15. punkts), 1990. gada 13. novembra spriedums lietā C-331/88 *Fedesa* u.c. (*Recueil*, I-4023. lpp., 13. punkts), 2006. gada 7. septembra spriedums lietā C-310/04 *Spānija/Padome* (Krājums, I-7285. lpp., 97. punkts) un 2008. gada 17. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-37/06 un C-58/06 *Viamex Ágyar Handel* (Krājums, I-69. lpp., 33. punkts).

59 — Iepriekš 57. zemsvirtnas piezīmē minētais spriedums lietā *Elmeka*, 32. punkts.

55 — Nesajaukt ar "papildu atlīdzināšanu", kas saskaņā ar II pielikuma 1. punkta b) apakšpunktu kompensē pilnīgu izpostīto dabas resursu un/vai funkciju atjaunošanu.

nepieciešams vides atjaunošanai. Turklāt, ja ir izvēles iespēja starp vairākiem piemērotiem pasākumiem, jāizvēlas mazāk ierobežojošais; tāpat radītajām neērtībām jābūt samērīgām salīdzinājumā ar sasniedzamajiem mērķiem⁶⁰.

pasākuma grozīšana nav pretrunā Direktīvai par atbildību vides jomā, ja tiek ievēroti Kopienu tiesību vispārējie principi.

146. Iesniedzējtiesa savā jautājumā it īpaši uzsver, ka grozītie pasākumi jau tika veikti. Šis apstāklis pavisam noteikti ir jāņem vērā, lemjot par pasākuma grozīšanu, tomēr grozīšanu noteikti nevar izslēgt. Tas būtu nesamērīgi, ja kompetentā iestāde konkrētus kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus vēlāk atceltu, nosakot citus pasākumus, lai gan pietiekamu uzlabojumu tie nesola. Ja tomēr kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu veikšanas laikā izrādās, ka tie nav pietiekami, ir jābūt iespējai noteikt grozītus vai papildu pasākumus, lai nodrošinātu sekmīgu kaitējuma atlīdzināšanu.

2) Par otro jautājumu apvienotajās lietās C-379/08 un C-380/08 — atteikums pārbaudīt iedarbību

147. Līdz ar to saistībā ar pirmo jautājumu ir jānorāda, ka kaitējuma atlīdzināšanas

148. Tādējādi kompetentā iestāde principā varētu grozīt kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus, tomēr vēl nav skaidrs, ar kādiem nosacījumiem tas ir iespējams. Daļa no šiem nosacījumiem ir otrā jautājuma priekšmets, t.i., vai kompetentā iestāde varēja grozīt kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus pēc savas iniciatīvas un no tiem atteikties, neizvērtējot ar teritoriju saistītos apstākļus, pasākumu veikšanas izmaksas attiecībā uz pamatoti paredzamiem ieguvumiem, kā arī iespējamo un varbūtējo papildu kaitējumu vai ietekmi uz sabiedrības veselību un drošību, kā arī pasākuma veikšanai nepieciešamo laikposmu.

60 — Šajā sakarā skat. iepriekš 58. zemsvirtras piezīmē minētos spriedumus lietās *Köster, Berodt & Co.*, 28. un 32. punkts, *Fedesa* u.c., 13. punkts, un *Viamex Agrar Handel*, 35. punkts, kā arī 1989. gada 11. jūlija spriedumu lietā 265/87 *Schröder HS Kraftfutter (Recueil, 2237. lpp., 21. punkts)* un 2001. gada 12. jūlija spriedumu lietā C-189/01 *Jippes* u.c. (*Recueil, I-5689. lpp., 81. punkts*).

a) Par rīkojumu pēc savas iniciatīvas

atliedzināšanas pasākumi jāveic. Atbilstoši preambulas divdesmit ceturtajam apsvērumam šis lēmums nepārprotami ietilpst tās rīcības brīvībā.

149. ENI u.c. un ERG uzsver, ka atbilstoši Direktīvas par atbildību vides jomā 7. panta 1. punktam kaitējuma atliedzināšanas pasākumus principā ierosina atbildīgais uzņēmējs. Tas, ka iestāde pati veic kaitējuma atliedzināšanai vajadzīgos pasākumus (6. panta 2. punkta e) apakšpunkts), it īpaši gadījumā, ja uzņēmējs nav identificējams (6. panta 3. punkts), noteikumā ir skaidri minēts kā izņēmums.

152. Proti, Direktīvas par atbildību vides jomā 11. panta 2. punkts pilnvaro iestādi prasīt, lai attiecīgais uzņēmējs veiktu pats savu novērtējumu un sniegtu jebkādu vajadzīgu informāciju un nepieciešamos datus. Tomēr tas nav iestādes pienākums pamudināt uzņēmēju šajā sakarā.

150. Tomēr tas nenozīmē, ka iestādei citkārt vienmēr būtu jāsaņemas priekšlikumi no uzņēmēja. Pretējā gadījumā uzņēmēji varētu kaitējuma videi atliedzināšanu apturēt vai ar bezdarbību vismaz aizkavēt.

153. Līdz ar to Direktīvā par atbildību vides jomā nav ietverts neviens noteikums, kas kavētu kompetento iestādi grozīt atjaunošanas pasākumus pēc savas iniciatīvas.

151. Tāpēc Direktīvas par atbildību vides jomā 6. panta 2. punkta no b) līdz d) apakšpunktam iestāde ir pilnvarota *jebkurā brīdī* uzdot veikt uzņēmējam kaitējuma atliedzināšanas pasākumus. Arī 11. panta 2. punktā ir uzsvērts, ka kompetentā iestāde nosaka, kādi

b) Par iedarbības izvērtēšanu

154. Iedarbības izvērtējums ir paredzēts II pielikuma 1.3.1. punktā. Papildus citiem

kritērijiem tiek ņemti vērā arī iesniedzējtiesas jautājumā minētie aspekti.

vairāku kaitējumu videi atlīdzināšanu, tad noteikti ir jāņem vērā konkrēti kritēriji. Izvēle starp dažādiem iespējamiem kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem attiecībā uz kaitējumu principā ir līdzīgas kvalitātes.

155. II pielikums, nosakot kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus atbilstoši 7. panta 2. punktam un saskaņā ar pielikuma ievadu, principā ir saistošs. Tomēr 1.3.1. punktā ir tikai noteikts, ka ir “jānovērtē” saprātīgas koriģējošās iespējas. Komisijas priekšlikumā bija vēl paredzēts, ka šis novērtējums notiek vienmēr⁶¹, tomēr Padome šo tiesisko regulējumu krietni pārstrādāja, turklāt acīmredzot apzināti izvairoties no saistoša formulējuma⁶².

157. Izvērtēšanā it īpaši ir jāņem vērā *ENI* u.c. minētais samērīguma princips⁶³. Direktīvas par atbildību vides jomā II pielikuma 1.3.1. punktā minētie kritēriji atbilstoši Kopienų likumdevēja vērtējumam ir īpaši piemēroti, lai pamatotu samērīgu lēmumu par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem. Tomēr šis noteikums piešķir rīcības brīvību, izvēloties novērtējuma kritērijus. To lielākoties īsteno tādā ziņā, ka izmanto tieši nosauktos kritērijus, tomēr kompetentā iestāde pamatota iemesla gadījumā pilnīgi vai daļēji var no tiem atkāpties.

156. Tomēr šo regulējuma metodi nevar saprast tādējādi, ka kompetentajai iestādei, izvēloties kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus, nevajadzētu veikt nekādu izvērtējumu. Tieši pretēji, katrs uz izvēli pamatots lēmums pieprasa dažādu variantu izvērtēšanu. Īpaši uzskatāmi tas parādās Direktīvas par atbildību vides jomā 7. panta 3. punktā, kurā ir paredzēts, ka gadījumā, ja ir jāizvēlas starp

158. Piemēram, ir iespējams, ka īpaši steidzami pasākumi būtu jānosaka, pirms tam neveicot pilnīgu izvērtējumu atbilstoši Direktīvas par atbildību vides jomā II pielikuma

61 — Skat. iepriekš 21. zemsvirtras piezīmē minētā Komisijas priekšlikuma II pielikumu, 3.2.1. punktu.

62 — Pirmoreiz tas varētu būt noticis 2003. gada 13. februāra Padomes dokumenta Nr. 6191/03 II pielikuma 1.3.1. punkta redakcijā.

63 — Skat. iepriekš 145. punktu.

1.3.1. punktam. Nevar noliegt arī iespēju, ka — piemēram, ņemot vērā konkrēta gadījuma īpašos apstākļus vai jaunākās atziņas — izvēli noteic papildu izvērtējuma kritēriji.

tas ir jānorāda uz Direktīvas par atbildību vides jomā 7. panta 4. punktu. Saskaņā ar to kompetentā iestāde katrā ziņā aicina personas, uz kuru zemes kaitējuma atlīdzināšanas pasākumi būtu jāveic, iesniegt savus apsvērumus un ņemt tos vērā.

159. Pamatojot lēmumu par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem, katrā ziņā ir jāatspoguļo izvērtējumā izmantotie kritēriji, izvērtējuma rezultāts un atteikšanās no konkrētiem Direktīvas par atbildību vides jomā II pielikuma 1.3.1. punktā minētajiem kritērijiem iemesli. Proti, 11. panta 4. punktā saistībā ar efektīvu tiesību aizsardzību ir pieprasīts “precīzs pamatojums” lēmumiem par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem. Šis pamatojums ir nepieciešams, lai kompetentās valsts tiesas var pārbaudīt lēmumu⁶⁴.

161. Pat ja par atlīdzināšanu atbildīgās personas izņēmuma kārtā nebūtu zemes īpašnieki šajā izpratnē, ar viņiem tomēr tāpat būtu jākonsultējas. Proti, Direktīvā par atbildību vides jomā ir noteikts, ka lielākoties viņu piedalīšanās kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu noteikšanā ir vēl plašāka. Viņiem saskaņā ar 7. panta 1. punktu ir jānosaka un jāierosina kaitējuma atlīdzināšanas pasākumi. Ja kompetentā iestāde, pretēji tam, pati nosaka pasākumus, pirms lēmuma tai ir vismaz jāaicina par atlīdzināšanu atbildīgajiem [uzņēmumiem] iesniegt savus apsvērumus.

160. Tā kā prasītāji pamata lietā, kā izriet no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu, ir apgalvojuši, ka ar viņiem konsultēšanās par apstrīdētajiem pasākumiem neesot notikusi,

162. *ENI* u.c. pamatoti uzsver, ka iepriekš minētie procesuālie rikojumi stingrākā formā attiecas uz kaitējuma atlīdzināšanas rikojumu grozīšanu. Ja kaitējuma atlīdzināšanas pasākumi pirmām kārtām tiek noteikti, pamatojoties uz vispusīgu novērtējumu, to

64 — Skat. 1987. gada 15. oktobra spriedumu lietā 222/86 *Heylens* u.c. (*Recueil*, 4097. lpp., 15. punkts), 2007. gada 15. februāra spriedumu lietā C-239/05 *BVBA Management, Training en Consultancy* (Krājums, I-1455. lpp., 36. punkts) un 2009. gada 30. aprīļa spriedumu lietā C-75/08 *Mellor* (Krājums, I-3799. lpp., 59. punkts un tajā minētās norādes).

grozījumiem jābūt pamatotiem ar apstākļiem, kas ir nozīmīgāki, salīdzinot ar sākotnēji veikto izvērtējumu. It īpaši tas paredz, ka jaunie apstākļi balstās uz līdzīgu zinātnisku pamatu.

izpratnē, nedz “stingrāks noteikums” Direktīvas par atbildību vides jomā 16. panta nozīmē. Atteikšanās no šādiem procesuāliem posmiem nepanāktu bargāku vides aizsardzību, drīzāk to apdraudētu. Izvērtēšana un konsultēšanās var uzlabot lēmuma par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem informatīvo bāzi. Turpretim lēmuma pamatojuma atspoguļošana ietver paškontroles elementu⁶⁵. Ja neizdodas formulēt pārliecinošu pamatojumu, ir iemesls lēmumu pārbaudīt.

163. Tomēr izmaksas kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu grozīšanas izvērtēšanai varot samazināt jau tāpēc vien, ka sākotnējo kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu izvērtēšanas ietvaros tika iegūta būtiska informācija. Nevar noliegt iespēju, ka ar samērā ierobežoto jauno informāciju, kas tiek gūta, uzraugot kaitējuma atlīdzināšanas pasākumus, var apšaubīt līdzšinējos rezultātus un kopā ar zināmo informāciju prasa jaunu atlīdzināšanas pārorientēšanu.

c) Atbilde uz otro jautājumu apvienotajās lietās C-379/08 un C-380/08

164. Visbeidzot ir jānorāda, ka ierobežojumi kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu izvērtēšanā, pamatojums lēmumam par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem un konsultēšanās ar atbildīgo uzņēmēju nevarot būt nedz “stingrāks aizsargpasākums” EKL 176. panta

165. Tādējādi Direktīvai par atbildību vides jomā nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kas kompetentai iestādei pēc savas iniciatīvas ļauj grozīt rīkojumu par kaitējuma atlīdzināšanu. Šādā lēmumā parasti ir jāņem vērā ar teritoriju saistītie apstākļi, pasākumu veikšanas izmaksas attiecībā uz pamatoti paredzamiem ieguvumiem, kā arī iespējama un varbūtējais papildu kaitējums vai ietekme

65 — Skat. manus 2007. gada 13. decembra secinājumus lietā C-413/06 P *Bertelsmann* un *Sony Corporation of America/ Impala* (Krājums, I-4951. lpp., 97. punkts) un 2009. gada 22. janvāra secinājumus lietā C-75/08 *Mellor* (Krājums, I-3799. lpp., 32. punkts).

uz sabiedrības veselību un drošību, kā arī pasākuma veikšanai nepieciešamais laiksposms. Taču kompetentā iestāde īpašos gadījumos, pienācīgi īstenojot rīcības brīvību, var no tā pilnīgi vai daļēji atteikties, ja šis lēmums ir pieņemts, konsultējoties ar attiecīgajām personām, un ir rūpīgi pamatots.

167. Direktīva par atbildību vides jomā tieši attiecas uz teritoriju izmantošanu tikai tiktāl, ciktāl tas ir saistīts ar novēršanas un kaitējuma atļidzināšanas pasākumiem. It īpaši novēršanas pasākumi var tieši skart teritorijā veicamo darbību, piemēram, ja būtu jāievēro robežvērtības. Pastāv arī iespēja kaitējuma atļidzināšanas pasākumu ietvaros noteikt, kuri nosacījumi ir jāizpilda, lai izmantotu attīrāmās platības. Itālija norāda, ka būtu jāizvairās no iespējamiem konfliktiem starp izmantošanu un kaitējuma atļidzināšanu. Turklāt, piemēram, Direktīvas par atbildību vides jomā II pielikuma 2. punkts atklāj nepieciešamību veikt pasākumus, lai izslēgtu izmantošanas riskus, kas varētu rasties no platības piesārņojuma.

3. Par trešo jautājumu apvienotajās lietās C-379/08 un C-380/08 — kaitējuma atļidzināšanas pasākumu sasaiste ar platību izmantošanu

168. Šādos rīkojumos ir jāievēro Direktīvas par atbildību vides jomā prasības, it īpaši jau izklāstītās procesuālās prasības.

166. Trešais jautājums lietās C-379/08 un C-380/08 ir par kaitējuma atļidzināšanas pasākumu saistību ar platību izmantošanu. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai ir saderīgi ar Direktīvu par atbildību vides jomā noteikt grozītus kaitējuma atļidzināšanas pasākumus kā priekšnoteikumu tam, lai atļautu tādu teritoriju likumīgu izmantošanu, kuras atļidzināšana tieši neskar, jo tās jau ir attīrītas vai vismaz nav bijušas piesārņotas.

169. Turpreti, ja — kā ir norādīts prejudiciālajos jautājumos — attiecīgajās platībās kaitējuma videi (vairs) nav vai tas netiek izraisīts, tad Direktīvas par atbildību vides jomā noteikumi nav piemērojami. Pretēji ERG viedoklim, no direktīvas it īpaši nevar secināt aizliegumu ierobežot pilnīgi attīrītu

platību izmantošanu. Tieši otrādi, ja tādu platību izmantošanas ierobežojumi ir efektīvs un samērīgs līdzeklis, lai īstenotu Direktīvā par atbildību vides jomā paredzētos pienākumus, tad atbilstoši Kopienų tiesībām būtu piemēroti noteikt šādus ierobežojumus⁶⁶.

C-378/08, jo iesniedzējtiesa neesot pietiekami izklāstījusi faktiskos apstākļus un tiesisko regulējumu, ar kuru saistīts ceturtais jautājums.

170. Tādējādi noteikt grozītus kaitējuma atļūdzināšanas pasākumus kā priekšnoteikumu, lai atļautu tādu platību likumīgu izmantošanu, kuras atļūdzināšana tieši neskar, jo tās jau ir atļūrtas vai vismaz nav bijušas piesārņotas, nav pretrunā Direktīvai par atbildību vides jomā.

172. Faktiski saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru tad, ja valsts tiesai rodas nepieciešamība lūgt tai noderīgu Kopienų tiesību interpretāciju, tai ir jānorāda faktiskie apstākļi un atbilstošais tiesiskais regulējums, ar kuru ir saistīti tās uzdotie jautājumi, vai vismaz jāpaskaidro faktiskie pieņēmumi, ar kuriem ir pamatoti minētie jautājumi⁶⁷.

D — *Par ceturto jautājumu lietā C-378/08 — publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas nepieciešamība*

173. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu šim prasībām neatbilst. Iesniedzējtiesa vienīgi paskaidro, ka *Sviluppo Italia*, neorganizējot tiesību noslēgt līgumu piešķiršanas procedūru, tika piešķirta projektēšana un — ja uzņēmumi nerikotos — kaitējuma

1) Par pieņemamību

171. Komisija izsaka nopietnas šaubas par ceturto jautājuma pieņemamību lietā

67 — 1993. gada 26. janvāra spriedums apvienotajās lietās no C-320/90 līdz C-322/90 *Telemarsicabruzzo* u.c. (*Recueil*, I-393. lpp., 6. punkts), 1993. gada 19. marta rikožums lietā C-157/92 *Banchero* (*Recueil*, I-1085. lpp., 4. punkts), 1998. gada 30. aprīļa rikožums apvienotajās lietās C-128/97 un C-137/97 *Testa* un *Modesti* (*Recueil*, I-2181. lpp., 5. punkts), 2000. gada 28. jūnija rikožums lietā C-116/00 *Laguillaumie* (*Recueil*, I-4979. lpp., 15. punkts) un 2002. gada 8. oktobra rikožums lietā C-190/02 *Viacom* (*Recueil*, I-8287. lpp., 15. punkts), 2004. gada 9. septembra spriedums lietā C-72/03 *Carbonati Apuani* (Krājums, I-8027. lpp., 10. punkts), 2005. gada 17. februāra spriedums lietā C-134/03 *Viacom Outdoor* (Krājums, I-1167. lpp., 22. punkts), 2005. gada 6. decembra spriedums apvienotajās lietās C-453/03, C-11/04, C-12/04 un C-194/04 *ABNA* u.c. (Krājums, I-10423. lpp., 45. punkts), 2006. gada 14. decembra spriedums lietā C-217/05 *Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio* (Krājums, I-11987. lpp., 26. punkts) un 2009. gada 2. aprīļa spriedums lietā C-260/07 *Pedro IV Servicios* (Krājums, I-2437. lpp., 29. punkts).

66 — Skat., piemēram, 2005. gada 3. maija spriedumu apvienotajās lietās C-387/02, C-391/02 un C-403/02 *Berlusconi* u.c. (Krājums, I-3565. lpp., 65. punkts un tajā minētā judikatūra).

atlīdzināšanas pasākumu turpmāka īstenošana un ka *Sviluppo Italia* ir valsts dibināts un tirgū klātesošs uzņēmums.

176. Tādējādi, manuprāt, ceturtais jautājums ir jānoraida kā nepieņemams.

2) Papildu apsvērumi atbildei uz jautājumu

174. Precīzākas informācijas par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu nav. No tā nevar secināt, kad, kādā veidā un konkrēti ar kādu saturu tika piešķirtas tiesības slēgt līgumu un kāda ir tā vērtība. Drīzāk iesniedzējtiesa tikai apraksta līgumā norādītos darbus ļoti vispārīgā veidā kā “darbus ar būtisku ietekmi uz vidi un ar ļoti augstu saimniecisko vērtību”. Nav informācijas arī par to, kādā apmērā valsts kontrolē *Sviluppo Italia*. Iesniedzējtiesa nav arī izklāstījusi, kuri Itālijas tiesību normu noteikumi ir attiecināmi uz līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

177. Gadījumā, ja Tiesa par ceturto prejudiciālo jautājumu vēlēties pieņemt nolēmumu, neraugoties uz to, savos secinājumos es tomēr iekļaušu dažas norādes par publiskā iepirkuma līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas Kopienų tiesisko regulējumu, kas valsts tiesai varētu atvieglot pamata lietas faktu novērtējumu no Kopienų tiesību aspekta.

175. Pamatojoties uz šiem neprecīzajiem apsvērumiem, Tiesa nevar precīzi noteikt, no kādiem Kopienų tiesību noteikumiem līgumu piešķiršanas procedūras juridiskais novērtējums vispār ir atkarīgs, un tieši tādēļ nevar veikt interpretāciju saistībā ar pamata lietas faktiem. Līdz ar to līgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norādītā informācija neļauj Tiesai sniegt valsts tiesai noderīgu Kopienų tiesību interpretāciju.

178. Iesniedzējtiesa jautā par valsts tiesiskā regulējuma, kas atļauj līguma noslēgšanas tiesību piešķiršanu kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu veikšanai, neorganizējot tiesību noslēgt līgumu piešķiršanas procedūru, saderīgumu ar Direktīvu 2004/18, Direktīvu 93/37 un Direktīvu 89/665.

179. Komisija pamatoti norāda, ka Direktīva 89/665, izvērtējot jautājumu, vai līguma

par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem slēgšanas tiesību piešķiršana pamata lietā ir notikusi Kopienas tiesībām atbilstošā veidā, neattiecas uz lietu. Direktīva 89/665 ietver tikai procesuālus noteikumus par tiesiskās aizsardzības līdzekļiem saistībā ar iespējamu publiskā iepirkuma noteikumu pārkāpumu. Turpretim Direktīva 89/665 neietver prasības pēc būtības par pašu iepirkuma līguma noslēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru.

181. Tādējādi valsts tiesai vispirms būs jākonstatē, vai šis jautājums ietilpst Direktīvas 2004/18 piemērošanas jomā. Turklāt atbilstoši Direktīvas 2004/18 1. panta 2. punkta a) apakšpunktam vajadzētu būt “valsts līgumam” un atbilstoši II sadaļas II nodaļas noteikumiem šim jautājumam būtu jāietilpst direktīvas piemērošanas jomā. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norādītā informācija nav pietiekama, lai to pārbaudītu. Tomēr pamata lietas konteksts liecina, ka tie ir pakalpojumu un būvdarbu līgumi, kas pārsniedz robežvērtības. Ja tas tā ir, principā piešķiršanas procedūrai būtu jāpiemēro Direktīva 2004/18. Tādas procedūras nepieciešamība noteikti pastāv arī tad, ja attiecīgais līgums tiek piešķirts tāpēc, ka puse, kurai darbi ir jāveic pirmām kārtām, šo pienākumu neizpilda (“izpildes aizstāšana”).

180. Turklāt Komisija pamatoti norāda, ka Direktīva 93/37 *ratione temporis*, šķiet, vairs neesot piemērojama. Atbilstoši Direktīvas 2004/18 82. pantam, skatot to kopškarā ar 80. panta 1. punktu, Direktīva 93/37 tika atcelta ar 2006. gada 31. janvāri. Direktīvu 93/37 aizstāja Direktīva 2004/18⁶⁸. Lai gan iesniedzējtiesa nemin līgumu piešķiršanas *Sviluppo Italia* datumu, atbilstoši apsvērumiem lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu var apgalvot, ka līguma piešķiršana notika pēc 2006. gada 31. janvāra. *Sviluppo Italia* izstrādātajā projektā, kurā tostarp paredzēta mākslīgas salas būvniecība, šķiet, runa ir par jaunākiem projektiem, par kuriem pirmo reizi lēmums tika pieņemts 2007. gada 20. decembrī.

182. Tomēr Itālijas valdība apgalvo, ka līguma piešķiršana kā tā dēvētais iekšējais darījums neietilpst Direktīvas 2004/18 piemērošanas jomā. *Polimeri* u.c. apstrīd šo viedokli.

183. Saskaņā ar Tiesas judikatūru Eiropas Kopienas tiesību noteikumi par līgumu

68 — Skat. Direktīvas 2004/18/EK preambulas pirmo apsvērumu.

piešķiršanu nav piemērojami tā dēvētajiem iekšējiem darījumiem, jo iekšējo darījumu gadījumā netiek noslēgts līgums starp divām dažādām personām. Iekšējais darījums pastāv, ja ir izpildīti šādi divi kritēriji: pirmkārt, līgumslēdzēja iestāde patstāvīgā struktūrā, kurai piešķirts līgums, veic kontroli, kas ir analoga pašas dienestos veiktajai kontrolei. Privāta uzņēmuma tiesības uz attiecīgās struktūras pamatkapitālu liedz līgumslēdzējai iestādei patstāvīgā struktūrā veikt kontroli, kas ir analoga pašas dienestos veiktajai kontrolei. Otrkārt, attiecīgā struktūra lielāko daļu darba veic kopā ar līgumslēdzēju iestādi, kurai tā pieder⁶⁹.

sniegt prejudiciālu nolēmumu nav atbilstošas informācijas. Šis izvērtējums jāveic valsts tiesai.

184. *Polimeri* u.c. apgalvo, ka *Sviluppo Italia* pamatkapitāls pilnīgi nepieder valsts iestādei un ka *Sviluppo Italia* būtībā arī nedarbojas valsts iestādes labā. Tiesa tomēr šo argumentu nevar pārbaudīt, jo līgumā

185. Ja nepastāv iekšējais darījums un Direktīvas 2004/18 piemērošanas joma turklāt arī nav atbilstoša, tad līguma slēgšanas tiesības bez publiskas līguma izsludināšanas var piešķirt tikai 31. pantā uzskaitītajos gadījumos.

186. Uz šo lietu varētu attiecināt vienīgi Direktīvas 2004/18 31. panta 1. punkta c) apakšpunktu. Atbilstoši tam sarunu procedūrā līgumu var piešķirt bez iepriekšēja līguma paziņojuma tik lielā mērā, cik noteikti nepieciešams, ja attiecīgajām līgumslēdzējām iestādēm neparedzamu iemeslu dēļ radusies ārkārtēja steidzamība, kas liedz ievērot termiņus. Tas tomēr nešķiet ticami, ka kaitējuma atlidzināšanas pasākumu projekts un to veikšana ir kļuvusi steidzama un iestāde to nevarēja paredzēt. Visbeidzot vides piesārņojums pastāv jau ilgāku laiku un saistībā ar to pat jau bija veikti citi kaitējuma atlidzināšanas pasākumi. Taču arī to faktiski var izvērtēt tikai valsts tiesa.

69 — Skat. par abiem nosacījumiem 1999. gada 18. novembra spriedumu lietā C-107/98 *Teckal* (*Recueil*, I-8121. lpp., 50. punkts), 2005. gada 11. janvāra spriedumu lietā C-26/03 *Stadt Halle* un *RPL Lochau* (Krājums, I-1. lpp., 49. punkts), 2005. gada 13. janvāra spriedumu lietā C-84/03 Komisija/Spānija (Krājums, I-139. lpp., 38. punkts), 2006. gada 11. maija spriedumu lietā C-340/04 *Carbotermo* un *Consorzio Alisei* (Krājums, I-4137. lpp., 33. punkts) un 2009. gada 9. jūnija spriedumu lietā C-480/06 Komisija/Vācija (Krājums, I-4747. lpp., 34. punkts).

VI — Secinājumi

187. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, iesaku Tiesai uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā C-378/08 atbildēt šādi:

1. 2004. gada 21. aprīļa Direktīva 2004/35/EK par atbildību vides jomā attiecībā uz videi nodarītā kaitējuma novēršanu un atļidzināšanu neattiecas uz videi nodarītu kaitējumu, ja to ir izraisījušas darbības, kas tika veiktas pirms 2007. gada 30. aprīļa. Tādējādi tai nav pretrunā valsts tiesiskais regulējums par tāda kaitējuma atļidzināšanu;
2. Direktīvai 2004/35 ir pretrunā atbildība par videi nodarītu kaitējumu neatkarīgi no piedalīšanās piesārņošanā tikai tiktāl, ciktāl tāda atbildība apdraud piesārņojošā uzņēmēja primāro atbildību;
3. Direktīvā 2004/35 ir atļauts:
 - atteikties no kaitējuma cēloņa noskaidrošanas, ja nav paredzams, ka turpmāka izpēte būs sekmīga, un

— veikt steidzamus pasākumus pirms izpētes pabeigšanas;

4. Direktīvai 2004/35 nav pretrunā civiltiesiskās atbildības tiesiskajam regulējumam par videi nodarītu kaitējumu, kas neparedz vainu;

5. ceturtais jautājums ir nepieņemams.

188. Uz jautājumiem apvienotājās lietās C-379/08 un C-380/08 Tiesai būtu jāatbild šādi:

1. Direktīvai 2004/35 nav pretrunā kaitējuma atlīdzināšanas pasākumu grozīšana tiktāl, ciktāl tiek ievēroti Kopienų tiesību vispārējie principi;

2. Direktīvai 2004/35 nav pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kas ļauj kompetentajai iestādei pēc savas iniciatīvas grozīt rīkojumus par kaitējuma atlīdzināšanas pasākumiem. Šādā lēmumā parasti būtu jāņem vērā ar teritoriju saistītie apstākļi, pasākumu veikšanas izmaksas attiecībā uz pamatoti paredzamiem ieguvumiem, kā arī iespējamais un varbūtējais papildu kaitējums vai ietekme uz sabiedrības veselību un drošību, kā arī pasākuma veikšanai nepieciešamais laikposms, taču

kompetentā iestāde īpašos gadījumos, pienācīgi īstenojot rīcības brīvību, var no tā pilnīgi vai daļēji atteikties, ja šis lēmums ir pieņemts, konsultējoties ar attiecīgajām personām, un ir rūpīgi pamatots;

3. Direktīvai 2004/35 nav pretrunā noteikt grozītus kaitējuma atļidzināšanas pasākumus kā priekšnoteikumu tam, lai atļautu tādu teritoriju likumīgu izmantošanu, kuras atļidzināšana tieši neskar, jo tās jau ir attīrītas vai vismaz nav bijušas piesārņotas.